

EUGEN FĂRUL

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

În epoca serbărilor naționale.

Se spune că în timpul iobăgiei, spre a micșora povara zilelor de robotă sau boierești, țăranul român, printr'un abuz general, a sporit peste măsură numărul sărbătorilor sale bisericesti. Nu știu dacă explicația asta a multelor noastre sărbători necanonice este exactă și științifică; în orice caz, însă, e foarte caracteristică. Vremurile iobăgiei au trecut, dar în cele mai multe locuri ele au lăsat o bogată moștenire de instincte și aptitudini, de deprinderi și moravuri, cari au rămas. Au rămas și așa zisele sărbători „băbești“. Au fost zadarnice toate predicile și toate circularile arhieresti, la noi ca și în Regat. Niciodată doar moravurile nu au fost schimbate de azi pe mâine, prin simple decrete și opreliști. Cele douăsprezece „Vineri“ și alte asemenea sărbători înfloresc și astăzi.

Și, lucru ciudat, în vremea din urmă o deprindere similară încearcă să se înrădăcineze în viața noastră publică. Sunt serbările naționale, tot mai dese, tot mai sgomotoase din anii din urmă. În căutarea unui titlu caracteristic pentru capitolul ce va scrie despre zilele noastre, istoriograful viitor se va opri probabil la acesta: epoca serbărilor naționale.

Nu-mi va trece prin gând să tăgăduesc folosul acestor serbări. Ar fi să cădem în extremul celalalt. Am văzut, în cei 8—10 din urmă, serbări cari vor lăsa urme în sufletele contemporanilor și vor fi pomenite de urmași, ca serbarea dela Putna în anul 1870. Am avut și noi asemenea serbări istorice. Comemorarea celor 500 de ani dela moartea lui Ștefan cel Mare la Putna și București, cu neuitata

și adânc mișcătoarea defilare a lui Ștefan și Vlad Țepeș în fruntea oastei lor cu costume și arme istorice, pe câmpul de lângă Borzești, sub zidurile bisericii clădită de marele voevod; inaugurarea Muzeului și Catedralei din Sibiiu, concertul monstru în Arenele romane dela expoziția jubilară; pelerinajul la mormântul lui Șaguna, cu acel convoi condus de arhieriei, din Sibiiu până în Rășinari, pe o minunată și liniștită zi de toamnă; comemorarea lui Gheorghe Barițiu și alte serbări au fost sau vor fi pornite dintr'o nevoie generală, dintr'un sentiment public, și au fost adevărate evenimente sufletești ale neamului întreg.

La început mai ales, serbările naționale aveau o justificare deosebită, întemeiată pe împrejurările timpului. Sunt aproape zece ani de atunci. După lunga oboseală și letargie în care ne cufundase delirul agitației memorandumiste, începuseră cele dintâi semne de înviorare și recondescență a forțelor vitale. Eram ca după un somn lung și greu din care te trezești însă mai reconfortat și mai dornic ca oricând de expansiune. Simțiam cu toții un mare prisos de forțe, o poftă iresistibilă de a ne măsură cu cineva. În această atmosferă căzu ca o scânteie ideea activismului parlamentar, trezind un răsunet de însuflețire care mergea până la frenezie. Eră o epocă de optimism sfânt, de iluzii dulci și de mari aspirații. Niciodată, parecă, dela 1848 încoace, rândurile noastre nu fuseseră străbătute de un spirit atât de energic, de un avânt atât de mare și rășboinic, de atâtea nădejdi de bine și de progres repede. Prisosul acesta de

energii se descarcă în mare parte în serbările naționale din anii aceia. Până atunci, adunările noastre publice, rare și palide, avuseseră o notă de jalnică tânjire neputincioasă. Acum, întrunirile noastre culturale căpătară o pecetie nouă. Mai mult ca oricând scopul cultural ne fu un pretext sub care palpită o atmosferă politică militantă și combativă. În afară de clipele solemne ale programului oficial, pretutindeni se discută de activitatea parlamentară. Se cumpăneau sorțile ei de izbândă, se calculă numărul viitoarelor noastre mandate legislative și reprezentanții noului curent trezeau, pe unde se iveau, un fior de mândrie și aclamații frenetice. Până și succesul neobișnuit și răsunător al noului poet ardelean, d-l Goga, aveă ceva dintr'o manifestație politică. Opera lui ne părea expresia și încoronarea poetică a renașterii politice.

În asemenea împrejurări, serbările din cei dintâi ani avură o justificare, un rost bine precizat. Erau mai mult niște mari treceri în revistă în vederea luptelor ce se anunțau. Văzurăm că oastea noastră politică, împrăștiată și demoralizată s'a recules și e dornică să intre în foc. Duhul acesta străbătui serbările jubilară din Oradea-mare, în onoarea lui Iosif Vulcan, directorul bătrânei Familii (1904); comemorarea morții lui Ștefan cel Mare (1904); inaugurarea Muzeului Asociației din Sibiu (1905) și serbările dela expoziția națională din 1906 în București (1906).

A venit însă anul 1907, „anul teribil“, nu numai în Regat ci și la noi în Ardeal. Ajunge să amintim două împrejurări: afacerea Vaida și lex Apponyi. Triumfala alegere dela Beiuș, în acelaș an, nu mai putui să ne reînălțe moralul scăzut prin dezastre. Așteptările optimiste trezite prin alegerea „leului dela Șişești“ nu se împliniră; discursul lui virginal nu mai putui ridica flamura căzută și pătată, ci fu o decepție generală. De-atunci toate ne merseră în rău. Decepțiile și înfrângerile se urmară pe rând, în lovituri repezi, până la zdrobirea organului care îndrăznise să le constate și să încerce a stabili răspunderile.

Sub impresia atâtor dezastre, ar fi fost firesc și logic să asistăm la un fel de revenire și trezire a conștiinței, la o îndrumare

mai serioasă a spiritului public. În realitate văzurăm tocmai contrarul. Seria serbărilor naționale reîncepui în curând, cu înverșunare crescândă. Învieră „Asociației culturale“ din Arad, inaugurarea palatului „Tribunii“ (1908), centenarul lui Șaguna (1909), apoi în fiecare an mari serbări și baluri demonstrative în Arad, „redeșteptarea“ Bihorului prin mari serbări culturale la Oradea-mare (1910), șezătorile scriitorilor români în Sibiu și Arad (1911), semicentenarul „Asociației“ la Blaj etc. etc. Adăugați la toate astea cele două adunări anuale ale „Asociației“ și „Societății pentru teatru“ cari revin în fiecare an cu regularitatea cu care pleacă rândunelele; puneți și marile înmormântări publice, a episcopului Popea, a lui Coriolan Brediceanu, Aurel Murășan, Alexandru Mocioni, Dr. Augustin Bunea etc. cari, deși prilejuri de durere, căpătară, grație spiritului predominant al timpului, nu știu ce aer festiv de solemnitate națională, și veți înțelege că nu am făcut vreo exagerare răutăcioasă: trăim în epoca serbărilor naționale.

Spiritul acesta nu merge în linie descendentă. Dimpotrivă, nu mai departe decât anul acesta am avut până acuma vreo patru „mari“ serbări naționale. Iubileele „României June“ și al lui „Petru Maior“ ne purtară pe la Viena și Pesta; amintirea lui Gheorghe Barițiu fu serbată la Brașov; iar Vlaicu ne prileji o nouă serbare la Arad. Și să nu uităm că ne găsim abia în a opta lună a anului curent. Mai avem înainte-ne cele două mari serbări anuale, a „Astreii“ și a „Societății pentru teatru“. Șase serbări, mult-puțin „mari“, deci, în cursul aceluiaș an, fără a mai socoti pe cele cari mi-au scăpat sau al căror proiect nu s'a obștit încă. Epoca serbărilor nu e pe sfârșite deci. Ca și strămoșii noștri iobagi, suntem mereu în căutarea vreunui prilej sau a unui sfânt obscur care să ne creieze pretextul unei nouă zile de sărbătoare. O serbare națională se ajunge cu alta. Ne despărțim de cunoscuții cei mai depărtați, din celalalt capăt al Ardealului, crezând că-i vom revedea târziu, peste cine știe câți ani, și — peste o lună, două-trei, ne regăsim la aceeaș masă de banchet, aplaudând pe aceiași oratori festivi. Aceasta-i una din notele caracteristice ale

serbărilor noastre. Suntem puțini, o mână de oameni, cărturarii neamului, și publicul serbărilor, oriunde ar avea loc, este totdeauna cam același, cu mici variații. La Arad ca și la Sibiu, la Pesta și la Cluj sau Brașov, aproape aceleași persoane compun coloanele cadrilului de gală. Auzim mereu aceleași vorbe mari de reclamă cu care serbările sunt anunțate în gazete, cetim cam aceleași liste de prezenți, serii lungi de domni „doctori”, cu titluri lungi și pompoase și cu alte exhibiții ale vanității puerile și naive. Totdeauna entuziasmul a fost „la culme”, discursurile „magistrale” și banchetele sau sălile de danț au intrunit, se înțelege, tot ce vieața noastră are mai „select”. Iar după fiecare serbare naivii cari rămân pe acasă, devorează cu pizmă nobilă listele prezenților și celelalte amănunte din gazete și rămân negreșit cu impresia că afacerile publice, cauza națională, au făcut un nou și mare pas înainte...

Rămâne să ne întrebăm dacă impresia asta răsfrânge adevărul. Ce este o sărbătoare? Se pare că am uitat accepția justă a acestei noțiuni elementare. O sărbătoare — nu-i așa? — are înțelesul unui repaus de odihnă și reculegere, după un șir de zile de trudă, bogate în roade; e o clipă de rugăciune, de tainică înălțare cu gândul la Dumnezeu sau la alt ideal. O serbare națională ar avea și ea această menire îndoită de repaus după muncă și de rugăciune, de cucernică înălțare cu gândul la idealul național. Menirea cea de a doua a fost, la noi, îndeplinită cu îmbeșugare. Atâta însuflețire pentru idealul național ca la nenumăratele noastre serbări din anii aceștia nu s'a văzut la noi niciodată. Zece ani de însuflețire neîntreruptă. Sărbătoarea și însuflețirea s'au declarat în permanență; au ajuns un scop în loc de a fi mijlocul de îmbărbătare la nouă încordări, la muncă și progres. În locul excesului de rugăciuni; steril și improductiv, al vechilor anacoreți, creștinismul modern pune, și el, tot mai mult opera pozitivă de educație morală și de caritate publică.

Dar unde-s succesele și rezultatele, opera pozitivă, cari să justifice serbările noastre fără sfârșit? Vieața noastră publică înfățișează, în această privire, un aspect ciudat,

paradoxal și fals. E atât de tristă și atât de cunoscută starea asta de jalnică păcăgînire și destrămare încât numai anevoie și călcându-ne pe inimă ne hotărîm să o amintim din nou. Am proclamat „activitatea” și în câțiva ani am ajuns aproape la pasivitate politică. S'a vorbit atâta de nevoia culturii naționale, și în realitate am pierdut 500 de școale românești, în vreme ce, în rândurile intelectualilor, limba, cultura și mentalitatea străină înfloresc tot ca înainte. De zece ani aproape toate proclamațiile și comunicatele celor ce ne conduc în politică ne făgăduiesc marea operă a organizării politice. Acum, după zece ani și după trei alegeri parlamentare generale și atâtea altele parțiale, nu avem nici un ținut, nici un comitat, nici un cerc electoral, nici măcar un singur oraș sau sat în care organizarea politică să fie înfructuoasă. În alegeri am suferit acum în urmă o înfrângere, pierzând cele mai multe mandate cucerite în primul avânt, iar cele cari ne-au rămas sunt în parte iluzorii. De atâția ani se vorbește de nevoia inspecției școlare. Din opt consistorii însă, în șapte lipsește și azi orice inspecție serioasă a școalelor lăsate în prada arbitrarului stăpânirii. Sunt dieceze unde în lipsa unei îndrumări de sus, domnește adevărată anarhie în școale. În schimb, în fiecare an numărul școalelor ungurești sporește. Tot mai mult se răspândește „limba statului”; tot mai mare e procentul de Români știutori de carte și limbă ungurească și în același timp neștiutori de carte românească; numărul Ungurilor așezați între Români crește pe fiecare zi, ciuruind tot mai mult harta limbii românești; tot mai mult se întinde cangrena maghiarizării.

În același timp noi ce facem? Serbări naționale. Tot mai multe, tot mai dese și mai sgomotoase. Au ajuns un narcotic cu care ne îmbătăm ca să uităm mizeria și chinurile apăsării politice. Dintr-o mahmureală trecem deadreptul la o nouă beție și nu apucăm să ne desmetecim niciodată. Din cupele de aur ale serbărilor și discursurilor naționale soarbem alcoolul ieftin al entuziasmului național. Dacă însă vreun spirit sceptic și rece ne-ar spune că, în focul însuflețirii, deșertăm adesea... pahare goale, am fi în stare să

strigăm din nou tradare. Mirabeau spunea despre societatea „vechiului regim” că dansează pe un crater ce stă să izbucnească. Adaptând imagina, am putea spune că benchetuiim și noi pe vârful unui munte care, încet și pe nesimțite, se cufundă. Avem cel mult mângâierea că ne vom cufunda cei din urmă, după ce temelia, poporul, de mult va fi înghițit de valurile înstrăinării.

Este vremea, în sfârșit, ca să restabilim înțelesul vechiu și normal al cuvintelor. Noțiunea sărbătorii implică, prin opoziție, și noțiunea muncii. „Munca nu e veselă”, zice d-l Sadoveanu undeva. Sărbătoarea e întreruperea, veselă, luminoasă, colorată, a muncii. Ea se desprinde din fondul sur și banal al zilelor de muncă, lungi, monotone și roditoare. Roditoare de rezultate, de progrese, de bucurii și de sărbători. Fără sărbători, munca e o tortură tristă și ucigătoare, fără muncă, sărbătoarea e o imoralitate. Domnul a zidit lumea în șase zile, iar într’ă șaptea s’a odihnit. La noi însă raportul s’a întors: avem șase zile de sărbătoare și una de... sabotaj.

Să ne amintim morala celui ce, fără încetare, caută comori, dorind să se îmbogățească repede. În puterea nopții, el scurmă pământul. O lumină îl izbește fără de veste. E un geniu bun, în chipul unui copil frumos, îngeresc, înconjurat de un brâu de lumină.

Cu o cupă în mână, se apropie și o întinde celui trudit ca să soarbă dintr’ansa

curajul vieții. Cu glasul domol și dulce îi spune apoi formula de vrajă cu care va găsi comoara:

Tages Arbeit, abends Gäste,
Saure Wochen, frohe Feste,
Sei dein künftig Zauberwort.

Să punem la inimă învățătura simplă și luminoasă a lui Goethe. E vremea să ne scuturăm și să ne trezim din starea de narcotică uitare și nepăsare în care ne-a cufundat epoca serbărilor naționale. E o greșală să credem că serbările naționale pot substitui munca națională. Nici un surogat nu va putea să o înlocuiască. Să privim realitatea în față, să ne-o mărturisim întreagă și să nu aruncăm vina pe alții, numai pe alții. Dimpotrivă să preferim a exagera păcatele noastre, căci micșorându-le pe ale vrășmașilor, ne vom creia un stimul de muncă și de progres. Să ne înfruntăm noi singuri, să ne coborâm în conștiință, întrebându-ne cu asprime dacă rezultatele muncii noastre sunt în raport cu numărul cel mare al sărbătorilor necanonice ce ne-am creat. Să producem în sfârșit aceea atmosferă de pocăință, de zdrobitoare mustrare de cuget care e izvorul hotărârilor bune și al faptelor mari. Să părăsim vieața de pustnicie veselă și de entuziasm steril în numele idealului național și să trecem la o operă pozitivă și productivă.

Și atunci, închizând epoca serbărilor naționale, vom deschide epoca muncii naționale, care tot mai întârzie încă.

Gh. Pădure.

Visul.

Ca un liniștit tovarăș, un îndemn ascuns mă poartă
Cătră pragul tău, Muzeu, și cătră străjuita-ți poartă.
Nimeni nu-i acum în preajma tănuitelor comori:
De aceea, pentru mine, în al sălei întuneric,
Poate-or răsări deodată, re’nviațe ’n chip feeric,
Toate veacurile, șterse pentru ceilalți muritori.

Pururi ne’ntrerupt, Parisul, vuie dincolo de geamuri
Iar aicia totul tace: Firea ’n miile-i de neamuri,
Veacurile ’n mii de urme de popoare ce-au pierit.
Este-a locului și-a vremii îndoită depărtare
Ce-mi aruncă deodată bogăția-i ca o mare
Ce-ar svârli pe țărnișă podoaba-i și petrișu-i felurit.

Simt pe fața mea plecată, raza scump' a pietrii rare
Ce 'mprejuru-i dă lumină, ca o lamură de soare.
Mă 'nsetează cuarțul vânat de-ametistă, în ciorchin,
Par'că 'ncet rodind în taina cuibului rotund din stâncă,
— Inima-mi își însușește prin dorința ei adâncă,
Printre stropii ei de sânge, picătura de rubin.

Negre-s pietrele străine-ale Tăriei: flacări stinse
Ce-au picat din cer. — Pestrițe-s jaspurile cari întinse
Pe copaci trunchiați i 'nchide în veșmântul lor etern.
Aurul ce-și are neamul după țări, aci-i lumina
Din Australia, — ș'alături, cel întunecat, din mina
Transilvană, e ca noaptea unde stele mii se cern.

Și găsesc în patru urme de vieți, întreg Oceanul:
Se 'nvoltește buruiana pietrelor de preț, — mărgeanul. —
Și, ca șerpi, în șapte rânduri, colo se încolăcesc
Ghioace: fluierile mării, pururea șuerătoare.
Aci-i crinul ce-și culese singur înstelata floare,
Colo-s scoici a căror perle cresc cu luna, și descresc.

Dar, din mări, din alte veacuri, — vremuri căror sunt urmașe
Toate veacurile noastre, — iată vieța uriașe,
Ce trăia prin Oceane răscolite de furtuni,
Ce-au rămas din a lor ape, decât oase fără nume!
Alte mări 'și întind mătasea în reînoita lume,
Și păstrează 'n fund pământuri locuite de străbuni.
Ale tropicelor neamuri, mai departe-s un tezaur
De colori și de podoabe: dela pieile de aur
A panterei înflorate, și-a sălbaticiei pisici,
Până la răpita haină-a păsărilor sclipitoare
Mici ca fluturi. — Cari în codrii plini de flori agățătoare
Și de umbră, străluciră ca un roi de licurici...

Și m'afund în săli înalte, unde ne'nțeles, îndemnul
M'a mânat... dar deodată lâng' un palmier, cu lemnul
Însolzit, și drept, ca șerpii mânioși, — ce par'că 'nfapt
Printre sterpele podele-o 'nchipuită rădăcină, —
Deodată, văd culcată 'n jumătate de lumină,
Pe Myritis, vrăjitoarea decadentului Egypt.

Au trecut șaptesprezece veacuri de când doarme 'n taină
Sub troiene de perseă, și 'mbrăcată 'n rupea-i haină
Care 'n purpură 'nfășoară trupul ei îmbălsămat.
Și pe fața ei străină, par'că-i umbra suferinții
Căci în gura 'ntredeschisă ca de-un strigăt, se văd dinții
Ce cu-o dungă luminează chipul oacheș răsturnat.

Printre scurtele ei plete, și pe haina-i, se 'mprăștie
Foi uscate. — La picioare, stinsa candeliei făclie
Par'că toarnă din fitile 'ntunecime 'n preajma ei. —
Hermesul cioplit din cedru; Isis, din argilă fină
Și Anubis păzitorul, — dimpotrivă, dau lumină
Cu zâmbirea cea păgână de pe chipul lor de zei.

Mâna stângă a momiei ține-o turbure oglindă
Care 'n cercul ei de fildeș e menită să cuprindă
Încă astăzi, poate, chipuri nevăzute tuturor.
Pergamentul mai departe, își păstrează 'n slova deasă
Și în semnele-i solare, toată taina ne'nțeleasă
Și puterea ce i-o dete singur gândul vrăjitor.

Într'un colț, de veacuri tace, toba magică, — de-o piele
Care-a fost odată haina unei tinere gazele. —
Ce străine ritmuri oare, răsună-mi-ar la urechi?
Dacă deodată 'n minte-mi s'ar trezi acel descântec
Care 'nlătură puterea nimicirii, printr'un cântec
Înfrățit cu 'ntâiul cântec al popoarelor străvechi?...

Dar întrezăresc acolo, licărind o băătură
Sau otravă, sclipitoare, 'nchisă 'ntr'o sticluță sură
Ce-i rotund suflată 'n chipul unei rădăcini de crin;
Câtă sete deodată m'a cuprins acum de dânsa.
Cine știe ce balsamuri din povești, Myritis strâns-a
Ca s'alcătuiască stropul de beție sau venin!

Poate zace 'n ea puterea de minune-a unor leacuri
Negăsite până astăzi! Poate 'n ea s'a trâns de veacuri
Plămădindu-se cu anii, cea mai tare din beții!
Dacă nimeni până astăzi n'a atins o picătură,
Eu voi bea-o până 'n drojdia-i argintie, și-a mea gură
Va fi cea dintâi din lume care stropu-i îl sorbi.

Singură-s aci, și nimeni împrejur-mi nu veghiază.
Mă apropii minunată. Tainic mâna mea cutează,
Piedecile 'nlăturat-am, și sticluța o ating.
Sorb mireazma, — și-o beție de-o putere seculară
Deodată mă sdrobește! — I-o beție în afară
De-orice băuturi ce astăzi prin amestece ne 'nving.

Și 'ntr'o clipă văd, aproape-mi înfrunzindu-se palmierul
Și tavanu 'nalt se pierde, și se 'ntinde 'n locu-i cerul.
Pietrele de preț în juru-mi, rând pe rând câștigă grai:
Pirozele și smaralduri în vieață se preschimbă
Și vorbesc de 'nrăurirea lor pe oameni, într'o limbă
Ce-o vorbeau demult, pe vremea dus' a biblicului rai.

Cresc copaci și se 'ntind lanțuri lungi de flori agățătoare
Pasărilor mii din tropici, re'nviate 'ncep să sboare,
Nu mai e deosebire nici de vreme, nici de țări,
Și 'mprejur, cetatea 'n floare, lampa veacului, Parisul,
Sur și vână se topește, pierde îmbrumăt ca visul,
Și se face-o mare 'ntinsă, revărsată până 'n zări.

În mișcarea-i marea crește fără țărături, și se 'ntinde
Cu-al ei val trăgând făptura re'nviată, și cuprinde
Într'un nou potop, ființe din 'nainte de potop.
Toate vremurile lumii se 'ntâlnesc din firea 'ntreagă
Rechemate ș'adunate numai de-a beției vlagă
Ce-a născut cotropitoarea mare dintr'un singur strop.

Perlele-și întorc în valuri picătura de lumină,
Ghioacele, de algi sunt prinse; ia mărgeanul rădăcină,
Și la rădăcini, sub spume și bureți, se leagă stânci.
Tot mai mult, de pretutindeni, ne'nconjoară Oceanul
Ca pe-o insulă bogată, răsărită din noianul
Visului umplut de taine tot mai turburi și adânci...

... Nu văzusem că 'ntr'o țară de lumină, palmierul
Se 'nfrunzeă muiat în raze! Ce albastru este cerul!
De-un albastru fără seamăn de adânc și luminos!
Insula s'a 'ntins departe. Munți în zări sunt de-o culoare
De răsură și de iriși. Și un fluviu ca o mare
Poartă bărci de sărbătoare pe-apa-i grea și verde, 'n jos.

Este fluviul ce-și lasă ca un aur scump nămolul.
Fluviul căruia flamingii fac și redesfac ocolul.
Este țara luminoasă, unde galbenul pământ,
Ca o roadă-i plin de apă totdeodată, și de soare.
O colină se ridică, ce-i abia șerpuitoare...
Și-un potop de raze umple golul lanțului ei frânt...

Și pe coasta-i revărsată cătră fluviu, văd o casă.
Stâlpi și chipuri felurite înconjoar' a ei terasă...
Am ajuns în prag și intru... Calc în vis pe rogojini...
Ușile se pierd în juru-mi, și cad galbene perdele
Unde-s sori fără de număr zugrăviți ca mii de stele...
Colo 'n jurul unui crater de pământ, văd cinci străini.
După fețe, fiecare pare-a fi din altă țară.
Printre ei e o femeie tânără, cu o comoară
De zafire lungi și limpezi, înșirate 'ntr'un colan.
Poartă 'n păru-i scurt, podoabe. Mâna-i ține o fășie
Și cealaltă 'n semne tainici, rânduri întrerupte scrie.
... Deodată 'n preajma-mi totul se scufundă 'ntr'un noian.

Iarăși văd aceleași chipuri într'o sală 'ntunecoasă.
O căldare-i pusă 'n flăcări, și tăcuți, străinii cată
Cătră jarul, unde șerpii verzi ai focului se sbat.
— Dar cât sânge-i pretutindeni! Mii de inimi stau grămadă!
E o jertfă... Nu! I-o vrajă. — Într'un colț lucește-o spadă.
Nu sunt tainele lui Isis... Ce credinți s'au ridicat?

Câtă lume vine-acuma! Tot mai multă... dar pe unde?
Nu e nici o ușă 'n ziduri... Dar un drum colo pătrunde
Pe sub bolți, prin munți, — și duce până 'n templul sub pământ
Unde neîngăduita slujbă, împrejuru-i strânge
Pe acei ce șterg din lume, sub șuvoaiele de sânge,
Pe Osiricul pe care, de-acum, vremea l-a înfrânt.

Dar acolo, unde jarul arde 'n sala 'ntunecată
Vine lume nesfârșită, — umple colțurile! Iată
Temelia se lărgește! — Par'că-i un întreg popor!
E poporul ce-o să cadă... Iată ultima-i văpaie;
Jertfele cele din urmă cercetând în măruntae
Ca să lămurească 'n ele, îmbrumatul viitor.

Înzadar cat înțelesul tainei ce se desfășoară!
Dibuiesc în întuneric, ș'a lui drumuri mă 'nfioară.
Strig cuvinte neștiute spre acei străini ce tac!
Mintea mea luptând cu visul, prinde rosturi cari îi scapă.
Veșnic se desfac imagini, ca răsfrângerea pe apă
Și în locul lor vin iarăși, altele, ce se desfac.

Văd pierind un șir de veacuri, dintr'o clipă 'n altă clipă.
Veacuri noi cu-a lor popoare re'noite, se 'nfiripă. —
Dar o noapte le desparte de acele care pier:
Că 'ntre ele, cea din urmă floare-a vremii ce se 'ncheie
Și-a credinții ce se schimbă, tace pururi o femeie
Păzitoare-a tainii 'n pragul stăpânirii lui Kheper.

Și când strig „Myritis!” iată, că la glasul meu se curmă
Și se spulberă tot visul în vedenia din urmă,
Care-o clipă mă mai ține încă 'n margine de vis:
Prin păreți de cărămidă crudă, se 'ntrevede chipul
Peste care-au pus troiene trandafirii, — și nisipul,
Ce-a umplut, de prăbușirea bolții, un mormânt deschis.

Și nisipu 'ncet se șterge, și vedeniai întreruptă.
Trupu 'mbălsămat rămâne 'n haina purpurie ruptă,
Într'o sală, lângă dreptul, desfrunzitul palmier.
Dincolo de geamuri, vuie, iar, cetatea, și reiese
De sub marea ce-și asvârle bogățiile culese,
Și le lasă 'n țărniș pe toate, pe când valurile-i pier.
La picioarele-mi, pe scânduri, licărește sticla sură
Unde am sorbit cu visul, cea din urmă picătură,
Până 'n drojdia rămasă ca un praf de-argint pe fund.
...Și beția e 'mplinită, — iar din falnicele-i brume
Ce-am avut... decât vedenii ne'nțelese dintr'o lume
Și din vremi a căror taine n'am putut să le pătrund?

Dar, — din sticla deșertată, singur' am sorbit otrava
Neatinsă până astăzi! — și m'am avântat în slava
Vremurilor neștiute, în minunea unui ceas!
Nimeni n'o să mai revadă visele care ținură
Pentru mine, timp de veacuri, strânse într'o picătură
Dup'a cărei strălucire, astăzi drojdii au rămas...

Alice Călugăru.

Moștenirea lui Docan.

— Un vis. —

Prietenul nostru Ionică Galin deschise ușa cu graba unui om care aduce o știre senșională și fără altă introducere ne anunță: „Docan moștenește jumătate de milion. Azi s'a deschis testamentul“.

Noi primirăm vestea cu exclamații de uimire și cu accente de simpatie: Docan ne eră prieten. Și convorbirea, întreruptă prin intrarea neașteptată a lui Galin, se încinse cu înflăcărare în jurul sumei și al moștenitorului. Casian, entuziasmat de noua situație a lui Docan, ne făcù cunoscut chipul cum și-ar alcătul el vieața, dacă norocul i-ar pune la dispoziție milioanele vreunui unchiu necunoscut. Iar în planurile lui se vedeà o dorință egoistă și brutală a vieții, pe care el, pentru mai mare fericire, o așezà în cadrul unei depărtate regiuni apusene, deși proiectă s'o trăiască într'o perfectă contemplație orientală...

Stefan Trantomir zise:

„Eu ași face un falanster de amici la Mă-năstirea Neamțului.

— Iată un luncru la care desigur nu se gândește Docan“, am răspuns eu.

„Docan este om practic“, adaugă altul.

Dupăce făcurăm câteva glume în legătură cu subiectul, chestiunea fù privită din alt punct de vedere.

„Acum Filipache va consimți să-i fie socru.

— Ba cred că va umblà el după dânsul...

— Care va să zică Docan intră în nobleță...

— În doi-trei ani ai să-l vezi deputat.

— Te pomenești că ne stropește cu glod...

— Mai știi?

— E în stare“...

Convorbirea, colorată de puțină invidie și stimulată prin absența fericitului moștenitor, a continuat toată seara având de obiect viitoarea transformare a lui Docan.

Când am ajuns acasă — mai eră până la miezul nopții — m'am dus în odaia mea de culcare. Aici, pe când îmi puneam scufia de noapte, pe care o chelie prematură m'a silit s'o port dintr'o tinereță relativ fragedă, am exclamat: „Halal de Docan!“

Dupăce m'am culcat, o ușoară oboseală

m'a făcut să stau un moment în nemișcare, fără să mă gândesc la ceva, apoi puțin câte puțin revăzui întreaga scenă dela Trantomir. Iar felul cum îl judecasem noi pe Docan mă făcù să surâd. Și pe când chipurile prietenilor mei îmi defilau în contururi din ce în ce mai șterse, ceasornicul dela Sfântul Spiridon, cu glasul lui puternic de bas, mă vesti de douăsprezeceori că noaptea e înaintată. Pe urmă... nu știu cât a trecut... poate câteva minute, poate o oră încheiată... un sgomot neobișnuit în odaia de alături făcù să-mi fie frică. Când am deschis ușa, cu oarecare precauțiune, în fața mea eră Ionica Galin. De gâtul lui eră atârnată o geantă enormă, galbină, în felul cum poartă factorii noștri poștali. Galin îmi zise:

„Ți-am adus testamentul“.

M'am uitat într'ânsul. Moștenisem o avere colosală. Eră vorba de sute de milioane, mai mult chiar, o avere formidabilă, care mă făcea dintr'odată egal cu miliardarii americani.

Mi-am frecat mâinile de bucurie și am gândit: „Acuma voiu putea sburà“ și imediat aruncându-mă în sus, am început să plutesc ușor, cu acelaș sentiment de siguranță ca și cum aș fi străbătut drumul pe jos. M'am coborât în mijlocul unui oraș necunoscut. O mulțime imensă mă încunjură din toate părțile vânturând în aer pălăriile. Din mulțime se desprinse Docan. El mă fixă din cap pân' la picioare și luându-mă de mână mă învărti de jur împrejur oprindu-și privirile asupra botinelor mele, care se distingeau prin oarecare vechime. Nu eră însă acea vechime respectabilă, care face din astfel de lucruri obiecte de admirație...

Mă întrebă:

„Ce botine ai, domnule general?“

Ridicai un picior în sus, pentruca să le poată judecă mai bine. De astădată mirarea lui fù enormă:

„Din ce-s făcute?

— Din piele de crocodil...

— Câți crocodili ai acumă?

— S'au mai ouat trei...

— Și cât te costă ciubota?

— Opt mii de lei“.

La această vorbă toți deschiseră ochii mari și căzură în extaz înaintea încălțămintelor mele. Dar Docan, care părea șeful acestei mulțimi, comandă ca la armată:

„Omagiu ciubotelor!“

Atunci toată mulțimea începă să sară și să țopăie în jurul meu aruncând picioarele într'un chip fantastic, care nici azi nu mi-a eșit din minte. Eră un danț macabru, al cărui tact îl potrivea Docan cu mâna, care se lungea în măsura bătăii. Apoi el întrerupse „omagiul“ printr'un gest amenințător și întorcându-se spre mine, mă întrebă:

„Ce-ai mâncat azi?“

Aici, țin minte, voi să-i fac o nomenclatură detaliată, să-i înșir o listă de lucruri comestibile scumpe, dar imaginația nu mă servi de loc asupra acestei materii. De aceea îmbrăcai intenția mea într'o formulă generală:

„Tot ce-a fost mai bun.

— Și ce-ai băut?

— Șampanie.

— Marca?

— La trei stele albastre“...

Oh! Dumnezeu! „La trei stele albastre“ este într'adevăr firma unei prăvălii din strada Sfintei Vineri, de unde soția mea cumpără — de multeori pe credit — ață, bumbi și alte mărunțisuri pentru micile ei cârpituri și reparații domestice...

Apoi, afectând o oboseală, am căscat sgomotos zicând către Docan:

„Sunt plictisit. Acuma trebuie să sbor“.

I-am întins un deget, iar el apucându-mi-l cu putere, mă salută până la pământ, îndoindu-se mereu într'un chip cabalistic, așa că mișcările lui curioase păreau mai degrabă o bătaie de joc. L-am părăsit pe Docan care-și urmă mai departe închinăciunile lui bizare. Le vedeam foarte bine, cu toate că nu mă uitam într'acolo. În mână aveam un baston c'o măciucă de aur, mare cât un cap de copil. Și punându-mi bățul după gât, am pornit pe o stradă lungă și dreaptă, al cărui capăt ajungea la Copou. Trebuia numai decât să mă duc acolo. Înaintam însă foarte cu greu, căci mergeam cu totul anăpoda. Uneori scofând înainte un pânțec enorm, introduceam degetele mari dela mâni în subsuorile

jileticii, așa cum văzusem într'o ilustrație chipul unui bancher, mulțămît de afacerile sale. Ori alcătuia cu bastonul — cel cu măciuca de aur — cele mai extravagante combinații, care îmi amintesc azi figurile pe care fahirii din India le fac cu membrele lor superioare și inferioare. Iar picioarele le purtam într'o stranie cadență, ca și cum ar fi fost afectate de o profundă maladie...

Deodată îmi eși înaintea Filipache. El făcă trei salturi mortale, unul după altul, iar eu privindu-l, fără mirare, am gândit: „e bun de ambasador“. Apoi el svârli cu putere dintr'un picior îndărăt, zicându-mi:

„Îți aduc mandatul de deputat“.

Și zicând așa, Filipache făcă iarăși trei tumbe, după care se lovî cu mâna peste frunte:

„Apropo... Nu te tragi din Pătrașcu Vodă?“

— Cum nu? Dar sunt rudă și cu Ștefan cel Mare“...

De prisos să mai adaug că afirmația mea este o neexactitate istorică.

Pe când vorbeam Filipache se transformase. Eră tot el, dar cu chipul fostului meu profesor de matematici. Atunci mi-adusei aminte cu groază că e sfârșitul anului și ultima zi de clas, că sunt fără notă și neascultat, și mă gândii cu foarte multă luciditate: „să plec repede până nu bagă de seamă“. Când am voit să mă furișez, Filipache, sub noua lui înfățișare, voi să mă întrebe ceva, dar eu m'am spăriet așa de strașnic, încât... am deschis ochii, plin de spaimă și asudat... *

Deși treaz, eram foarte neliniștit, fiind buimac. Am căutat să mă dumeresc. Figura fostului meu profesor îmi stătea zămbitoare înainte cu tăria unei halucinații. Am închis ochii. Mi-am dat însă seama imediat că au trecut aproape douăzeci de ani, de când matematicile au eșit din cercul preocupărilor mele și o mare ușurare îmi înlocui groaza din suflet. Pe urmă îmi amintii de milioane și un moment am fost încurcat; însă, după o chibzuință, puțină dar concentrată, am descoperit că moștenirea îl privea pe Docan și nu pe mine. Nu mai gândii nimic. Un sentiment dureros, urmat de-o vagă părere de

rău după ceva nehotărît, mă învăluî într'o uşoară amărăciune. Am întors perna, care era umedă de sudoare, mi-am strâns halatul la piept şi am articulat încet: „De n'aşi mai visă urîti!“ Prin geamul din faţă o stea strălucea cu sclipiri colorate. Apoi încetul cu încetul gândurile mi se răriră, conştiinţa îmi slăbi, cercuri mari, concentrice, începură să se învâртеască tot mai iute înaintea ochilor mei închişi, şi în curând... mă văzui la Mănăstirea Neamţului.

*

Arhondaricul din faţă era scăldat într'o lumină orbitoare, iar lampa „Washington“, ale cărei caprii fantastice întreţin vara veselie copiilor, ardea acuma constant şi uniform cu intensitatea farului dela Tuzla. Din cerdacul arhondaricului Filipache îmi făcea cu mâna semne desnădăjduite. Eu stăteam acasă, care se mutase în chilia părintelui Pahomie, peste drum de aghesmatarul mănăstiresc. Femei şi bărbaţi necunoscuţi mă zoreau necontenit: „Uită-te la Filipache... Uită-te la Filipache!“ Am răspuns cu gesturi desperate:

„N'am falansterul!“

O spaimă mare se zugrăvi pe feţele celor dimprejurul meu, când auziră ce-mi lipseşte. Eu repetam într'una:

„Vă spun că n'am falansterul“.

Din cerdacul arhondaricului Filipache mă chemă mereu. Am voit să-i strig:

„Trebuie să-mi vie îndată din Paşcani. Am vorbit cu Vaserman“... dar cineva îmi spuse:

„Ia-ţi mai bine halatul“.

Ideia mi se părû minunată. Mi-am şters sudoarea, care, din cauza falansterului, îmi curgea în şiroaie şi m'am îmbrăcat cu halatul. Pe cap aveam scufia, iar în mână bastonul — cel cu măciuca de aur — şi cu picioarele goale am pornit spre Filipache, care-mi făcea semne tot mai neliniştite. Mă gândeam: „De n'ar băga de seamă că sunt desculţ“ şi o mare greutate mă apăsă din pricina asta.

Când am plecat am strigat celor rămaşi:

„Luaţi seama de milioane!“

Am suit scările arhondaricului căutând să-mi ascund cât mai bine picioarele. Filipache mă desbracă de halat, d-şoara îmi

luă scufia iar d-na Filipache adaugă: „Vă stă foarte bine în alb“.

Mă gândeam mereu: „De n'ar observă că sunt desculţ“.

Sala cea mare a arhondaricului era plină de oameni necunoscuţi. Am făcut ocolul odăii întinzând câte un deget şi simţindu-mă obligat să adresez fiecăruia cuvântul. Nu ştiam însă ce să le spun şi eram într'o încurcătură penibilă.

Am ajuns lângă d-şoara Filipache.

Imi închipuli că nu mă vede nimeni, deşi toată lumea era de faţă, şi apucaî pe fată cu două degete de bărbie. În dosul meu răsună glasul lui Filipache: „Îţi mulţumesc! Îţi mulţumesc! Îţi mulţumesc!“ Mă cuprinse o mare frică: „Să sbor iute, cât mai este vreme“ şi pe când mă pregăteam să mă arunc pe deasupra mănăstirii, Filipache se dădû de trei ori peste cap.

Auzeam printre invitaţi:

„A strâns-o de bărbie.“

— Ferice de dânsa!

— A apucat-o de guşă“.

De data asta mă adresai direct lui Filipache:

„Imi place copila... trebuie să fie şi deşteaptă“...

Şi pentru a mă convinge de adevăr, o bătui uşor cu palma peste obraz. O nouă rumoare străbătû asistenţa:

„A bătut-o peste obraz.“

— A desmerdat-o.

— O ea de nevastă“.

În vremea asta, eu mă plimbam prin salon cu aerul unei persoane simandicoase, asvârlind picioarele înainte ca şi cum aş fi fost lovit de ataxie locomotrice...

În colţul odăii, la o strană enormă, stătea arhimandritul Evghenie şi însemnă cu o pană de gâscă într'un ceaslov uriaş toate gesturile şi mişcările mele. Şiam că arhimandritul Evghenie este ziarist din Bucureşti. El închise bucoavna şi apucând graţios cu două degete antereul de o parte şi de alta, făcû o reverenţă la dreapta, apoi una la stânga, zicându-mi: „Anicuţa e aici“.

Când am auzit de Anicuţa, mi-am adus aminte că sunt în costum puţin elegant şi am cerut să-mi aducă halatul. Dar d-na Filipache mă asigură:

„Vă stă foarte bine în alb“.

Aici, spectacolul se schimbă, iar arhondaricul dispărură ca prin farmec. Nu mai eram la mănăstire ci la oțel Buch. În fața lui o pădure de plopuri uriași aruncă străluciri de argint. O masă mare era întinsă la care se înghesuia adunare confuză. În fruntea mesei eram așezat eu, dominând mulțimea dintr'un fotoliu înalt. Nimeni nu vorbea, așteptând să dau eu semnalul. Am început cu un ton sentențios:

„Pentruca friptura să fie bună, trebuie bine friptă“.

Imediat discuția s'a încins asupra acestui subiect.

— Ați spus un mare adevăr — declară un om necunoscut, făcându-mi un compliment adânc.

— Un adevăr etern, mă asigură Docan ridicând cu entuziasm o mână în sus.

— Foarte bine!... bravo!... îmi bătui din palme arhimandritul.

— Apoi dumnealui se pricepe la orice, zise și Anicuța făcându-mi ochi dulci“.

Și multă vreme discuția s'a învârtit în jurul acestei ineptii.

Arhimandritul se ridică în picioare. Dacă aș trăi viața lui Matusalem și încă n'aș uitat figura călugărului din acest moment. Într-o mână el ținea un pahar mare cât o veadră moldovenească, iar cu cealaltă agită amenințător un satâr de căsăpie. El făcea gesturi largi cu satârul clătinând vehement din cap și ridicând brațele spre tavan. Dar lucru curios! El nu scotea nici o vorbă, măcar că deschidea și închidea gura cu mișcări tot mai hotărâte clempănind sinistru din măsele. Iar barba lui albă și stufoasă vibra foarte elocvent. Părea mai de grabă un vampir, ce dorește să înghită pe convivi, decât un comesean care ține o cuvântare...

M'am ridicat și eu cu gândul că „trebuie să-mi arăt recunoștința“. Ce-am spus, uite, țin minte cuvânt de cuvânt:

„Domnilor! — comeseanii rămaseră toți cu mișcărilor neisprăvite, așa cum îi găsi începutul cuvântării mele — așezați-vă pe două rânduri lângă perețele din fund, dar vă rog luați tare bine de seamă să nu vă înecați

în fluviul Nemțișorului. Eu voi arunca portofoliul meu și cine-l va prinde, al lui să fie“.

Propunerea fu primită cu delir: Arhimandritul își svârli comănacul în tavan, iar camilauca în cădere se prefăcui în coada unui păun. Toată lumea se rânduia lângă perețele hotărît, fără nici o primejdie din partea Nemțișorului, care nu se vedea nicăieri. Fiecare căută să iasă în rândul dintâiu. Filipache — care apărui și el — se fixă la locul cel mai bun, după socotința lui, împiedecând cu mâinile pe cei care voiau să-i treacă înainte.

„Sunteți gata? am întrebat eu.

— Gata! răspunseră cu toții

— Atunci numai mișcă nimeni“.

Toți se făcură ca de piatră.

Scoasei cu mișcări domoale un portofoliu — vai, deșert! — și mă suli apoi cu picioarele pe masă, pentru a executa mișcarea mai bine.

„Uitați-vă la mine!“

O mie de priviri se ațintiră asupra portofoliului.

„E plin“, adăugai eu bătându-l cu mâna

O mică rumoare străbătui prin cele două rânduri.

„Când voi zice ‚trei‘. Luați seama!... Acuma!... Una,... două,... trei!“

Sfinte Dumnezeule! Am crezut că vor să se omoare. A fost o încăierare atât de grozavă, un sgomot așa de infernal, încât... mă deșteptai cu totul aiurit. Afară eră ziuă.

*

M'am gândit de multeori la acest straniu vis, pe care îl văd și azi cu așa precizie, încât par'că l-am trăit aievea. El ar îndreptăți teoria că visele sunt de natură patologică. Dacă e adevărat însă că elementele acestor curioase manifestări sunt rupte din fondul nostru sufletesc, atunci eu am descoperit în natura mea intimă lucruri foarte urâte, cari probabil nu așteaptă decât momentul oportun, pentru a eși la iveală. Poate că el a fost o revelație pentru a mă desgusta radical de dorința de a-mi schimbă condiția vieții. Căci, cu prețul de a deveni o ființă atât de abjectă, aș refuza nu numai milionul lui Docan, dar chiar și miliardele lui Rothschild...

D. D. Pătrășcanu.

Ideală.

Trecură 'n șiruri lungi tâlharii
Spre locul groaznicei pierzări...
Li-s ceriurile gurii arse
De-atâtea hule și ocări.

Mai trec în goană răsvărită
Ortaci întârziți de stol,
Cu hainele din sponci desprinse
Lovindu-și pumnii 'n pieptul gol...

Și 'ncet se stinge și ecoul
Al celui mai din urmă chiu,
Îmbrobodit în praf rămâne
Orașul negru și pustiu...

Maria singură pe uliți:
...„Odorul, scumpul meu Isus“...
În mințile-i pierdute 'ntreabă,
„Mai poate duce crucea 'n sus“...

Atrași de tânguirea-i lungă,
Cu fețe albe, ca de morți.
Răsar moșnegi arare 'n umbră
Bolnavi, proptindu-se de porți...

...Ea trece 'ncinsă 'n mări de flăcări...
Pierdută 'n nori de praf și fum,
Își smulge părul lung din creștet
Și cade leșinată 'n drum...

Și 'ncet se stinge și ecoul
Al celui mai din urmă chiu...
Îmbrobodit în praf rămâne
Orașul negru și pustiu...

T. Murășan.

Cântec.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prietenilor mei Traian și Adrian.

Dorule iar ai venit
În chilia mea,
Cât de mult m'am chinuit
Purtând grija ta!...
Dorule tu vii acum
Să-mi aduci fiori
Și îmi ieși voios în drum
Cu ramuri și flori.

*

Gândurile-mi răsfirate
Tu le-ai strâns duios,
Mi le-aduci dorule toate
Mi le-aduci sfios.
Mi le-aduci în astăsară
Când pornesc prin sat
Hârțoit prelung de cară,
Dorule-așteptat.

Mi le-aduci în dar pe toate
Să mă 'nveselești;
Visurile-mi sfărâmate
Tu mi le clădești.
Dorule ce porți cu tine
Gândul meu pribeag,
Când pornești din nou spre mine
Tu dorule drag,
Adu-mi vechea mea iubire
Și mi-o dă în dar,
Când înfloare toate 'n tine
Și când nu-i amar.

*

Dorule ce ai venit
În chilia mea,
Adu-mi tot ce am iubit
Cu venirea ta!...

C. Georgescu Munteanul.

Primejdia episcopiei gr.-cat. maghiare.

Unul dintre cei mai mari scriitori, pe cari ni i-a dat biserica unită Petru Maior, profundul scrutător al trecutului nostru a spus odată, că „Papei nu-i trebuiă Români, i-a trebuit numai catolici, ca să-i supună sieși și oricui“. Aceste cuvinte ale lui, cari cuprind o schinteie de adevăr etern mi-au venit în minte, când am cetit noua bulă a Papei Piu X, care îngăduie crearea unei episcopii gr.-catolice maghiare și taie un însemnat număr de comune bisericești din sânul „provinciei“ metropolitane române.

De două veacuri și mai bine bulele papilor au ajuns să fie cunoscute și la noi Românii din Ardeal. Până atunci bieții noștri străbuni își căutau de mântuirea sufletului fără să ceară un strop de milă dela Roma și fără să aștepte „cu resemnare“ hotărârile cutărei congregații a „scaunului apostolic“. Doar vreun vlădică dacă mai îndoiă spatele, mai subscria niște hârtii, stând la harță cu domnii dela putere. Ei însă își țeseau rostul credinței mai departe, netulburați de putericii zilei și mângâindu-se, că pot să-și păzească curată legea, ce-o au dela părinții și moșii lor — cum spune despre ei bunul domn Constantin Brâncoveanu.

Unirea încheiată de mitropolitul Atanasie a dat însă altă față lucrurilor. Clerului unit i s'au pus în perspectivă o sumă de drepturi, pe când cei neuniți au fost despoiați și de acelea, cari le-au avut mai înainte. Astfel s'au împărțit în două șirele compacte ale Românilor. Tabăra celor uniți, chemată la viață de politica ardeleană a casei de Habsburg, se sprijineă pe privilegiile largi și pe grăbitele făgăduințe împărătești. Noi, cei ortodoxi, perdeam zilnic din teren și orice câștig al fraților noștri săpă mai largă prăpastia, care ne despărția și însemnă pentru noi o durere și un dezastru nou.

Iată pentru ce ne inspiră totdeauna temere și nedumerire fiecare diplomă împărătească și anunțarea unei nouă bule a papilor din Roma. „Christifideles graeci“ este cea dintâiu, care nu jignește numai pe ortodoxi, ci taie adânc în drepturile neamului și ale limbii

noastre. De aceea, ca un dușman comun, trebuie să ne pună pe toți în linie de apărare.

Regretăm foarte mult, că factorii competenți ai bisericii unite nu s'au îngrijit a lămurii la timp și pe deplin opinia publică asupra primejdiei, ce ne amenință, ci au învelit toată chestiunea într'o tăcere misterioasă și au lăsat toată propaganda pe seama frunțașilor noștri politici, cari pot să adune mari masse de popor, să cuvinteze mult și frumos și cu aceasta să nu realizeze nimic, fiindcă nu cunosc toate tainele complicatei politici a bisericii occidentale. Doi arhierei ai bisericii unite au trimis, ce-i drept, o remonstrație la Roma, — unul n'a subscris-o, cum spune semioficiosul unguresc — și vor fi cerut alt răspuns decât acela, care îl dă bula papală. Resistența lor s'a oprit însă aici și turma a fost lăsată singură să organizeze un „congres“ de legitimă protestare. Așa s'a făcut, că glasul fraților noștri dela Bălgrad a fost de astădată prea slab și n'a pătruns până la scaunul apostolic.

Din textul bulei se vede, însă, că la Roma se bănuia cel puțin resentimentul, care avea să-l producă între Români întemeierea episcopiei gr.-cat. maghiare. Cu o trăsătură de condeiu și cu presărarea câtorva laude la adresa fraților noștri uniți s'a trecut însă peste acest justificat resentiment și s'a încheiat „contractul“ între scaunul roman și între guvernul nostru. Șaptezeci de mii de suflete au fost mântuite pentru papa dela Roma și pentru „sfânta Unire maghiară“, pierzându-se în aceeași vreme pentru neamul nostru românesc.

Iată, că stropul de milă, dreptate și mângâiere așteptat dela Roma n'a venit.

În urma acestei bule s'au făcut la noi multe reflexiuni. Unii au propus resemnare, fără a se gândi, că biserica unită își înscrie acum cea mai tristă pagină din istoria ei. Alții, mai hotărâți, în ciuda declarațiilor comice ale M-rului Netzhhammer, care e cel din urmă chemat a ne apăra naționalitatea noastră, au cerut să se rumpă pecețile întărite de Mitropolitul Atanasie.

Nu cu gândul de-a face un proselitism ieftin, care niciodată nu s'a practicat în biserica noastră, ne îndreptăm și noi în acest sens către frații noștri uniți. În tot trecutul de peste două sute de ani al „unirii“ cu biserica apuseană nu ni s'a dat niciodată un mai bun prilej de-a medita asupra motivelor, cari ne determină să persistăm și mai departe în desbinarea noastră, care ne dividează pe toată linia forțele și ne ia din mână cel mai puternic mijloc de apărare în fața dușmanului: unirea neclintită dintre noi înșine.

Dacă anume speranțe de-a obține în măsură largă drepturi politice au îndemnat pe unii dintre străbunii noștri a adăuga la credința lor celea patru dogme noi, trebuie să fim în clar cu aceea, că astăzi nu mai avem nici un cuvânt să ne mai închinăm unei politici a străinilor, cari ne-au jertfit de mult.

S'au făcut însă două obiecțiuni. Mai întâiu, că pe cei mai mulți dintre frații noștri uniți îi leagă de Roma convingerea lor religioasă, care astăzi n'o mai pot schimba așa de ușor. Acestora le-am putea răspunde cu cuvintele unui preot neunit din veacul XVIII, care învins într-o discuție de preoții uniți mai învâțați decât el a zis: „Rău ați făcut voi, de v'ați lăsat pârinteasca lege; dar ce fel de bucurie veți avea voi în cealaltă lume, văzând pe strămoșii voștri și moșii și tot neamul vostru de atâtea sute de ani să fie în munca iadului și voi să fiți la bine ceice v'ați unit de 47 de ani“.

Pe urmă s'ar putea observa, că aceeași primejdie amenință și biserica română ortodoxă. Cu conștiința liniștită, însă, putem însă spune, că perspectiva unei episcopii ortodoxe maghiare e cu mult mai depărtată, decât ca să ne inspire temere. Organizația noastră bisericească va putea să ne scutească în deajuns împotriva unui astfel de atac. Alături de arhieriei noastre își vor spune cuvântul lor răspicat toate comunitățile primejduite și vom

începe un lung proces, care se va rezolvă în fiecare comună prin glasul nostru, al celor cari vrem să rămânem credincioși limbii noastre. Vom avea cel puțin mângâierea că soarta noastră noi ne-am croit-o și nu cutare bulă a „sfântului părinte“ dela Roma.

Când scriu aceste șire și când mă gândesc, că pentru poporul nostru s'a deschis o nouă serie de suferinți, îmi aduc aminte fără să vreau de una dintre cele mai frumoase scene, cari s'au petrecut aici în Sibiiu. Eră în toamna anului 1737. O comisiune aleasă de straturile ardelene spre a examina gravaminele Românilor se întrunise sub prezidenția contelui Ioan Thoroztzkai. De față eră și episcopul Ioan Inocențiu Klein, care cerea să i se recunoască drepturile promise. Întârzierea din Viena și ezitarea staturilor ardelene îl determinaseră să fie mai rezolut. Poate și neîncrederea, ce i s'a trezit în suflet față de cercurile mai înalte, cari promiteau să facă totul în favorul unirii și nu făceau nimic. În toiu discuției președintele se adresează către Klein și-l întreabă:

„Ori de sunt Românii cu adevărat uniți?“

— „Cu adevărat“ — a răspuns episcopul „dacă vor obține ceeace cer cu insistență“.

I s'a replicat atunci:

„Așadară sunt uniți numai condiționat?“

„De sigur“ — a răspuns Klein — „fiindcă, dacă nu se vor împlini postulatele lor, sunt gata a se face și Turci“. (Omnino, nam si non praestentur eorum postulata, parati sunt etiam Turcicam amplecti religionem).

Cuvântul acesta al episcopului unit formează una din cele mai frumoase pagini ale vieții lui sbuciumate, un strălucit „gest suprem“ al unui om, care a pătruns rostul adevărat al operii de unire. Și el însă s'a stins departe, mistuit de prisosul de milă și dreptate, care izvorează din cetatea eternă.

Dr. Silviu Dragomir.

Scrisoare.

Și azi e plină lunca de lumină
Și 'n valuri valuri, oastea grea de spice
Își mișcă blând comoara lor de aur
Spre soare vrând povara să-și ridice.

Și azi tresar în liniștea 'nserării
Frânturi de cântec dornic povestite,
Și-un stol de vise tinere-și îndreaptă
Cărarea lor spre clipele trăite.

Dar plâng în umbră florile nădejdei
De-al căror farmec sufletu-mi tresare:
Stăpâna lor și-a zâmbetelor mele
S'a smuls din vraja clipei de visare.

Ți-a 'nchis cărarea stolului de gânduri
Porunca grea din slova unei pravili;
Pribegi străini vorbesc de-o zi de nuntă
Iubirei tale vrând să pună stavili.

Și 'nvins de-o taină 'n alte zări mă poartă
Avântul tânăr, dornic de lumină
Și doar icoana ta mângăitoare
Mi-o iau tovarăș drag de-o zi senină.

Cu svon adânc de ape răsvrătițe
Închid acum în sufletu-mi chemarea,
Ce 'n clipe dragi, din freamătul de vânturi
Sporiă deasupra-ți binecuvântarea.

Și 'n ruga mea 'n amurgul de văpae
Sfios rostindu-ți numele, minune,
Norocul, blând ursitei ți-l voiu cere
Și jalea ta cu plâns mă va supune.

I. N. Pârvulescu.

Ceasuri de seara.

— Mor tinerețele... —

Zadarnic am cutrierat azi pădurile, zadarnic am rătăcit prin lunci. Durerea mea în loc să se aline, a crescut vijelioasă. Am călcat poteci pe unde n'am mai fost de săptămâni: se vestejiră petalele florilor tinere atunci, celea mai multe căzuseră. Trupul lor delicat începea să se usuce, să se schimbe în cotor trist, care purtă în vârf postăiute, ori câte un bumb ciudat. Și tot mai vie-mi crește durerea 'n suflet, pentru că tot mai clar vedeam un chip vested de femeie, pe care n'o mai văzusem de când eră copilă înfloritoare. Și nu mă apăsă numai amintirea acesteia: veniau pe rând să-mi defileze un șir nesfârșit de femei cu fețele palide și îmbătrânite, cari odată toate fuseseră fragede, tinere, pline de farmecul unei vieți senine.

Amintirea acestor femei cari mă priveau cu ochii mari, înlăcrimați, mă chinul ziua asta întreagă, și-mi venea să blastăm, în locul lor cari păreau fără energie, destinul așa de păgân, așa de brutal, care rânduiă ca tot ce e frumos să se usuce. Cine nu s'a închinat în fața tinereții, în fața frumuseții? Cine nu

și-a zidit o lume întreagă în acel restimp așa de iute trecător? Cine n'a crezut atunci în bine și fericire? Vai, cât de sus, departe dela pământ, ne-au purtat aripile proaspete, neobosite încă, a sufletelor noastre. Ce înțeles poate avea sborul acesta amețitor, după ce o viață întreagă te vei târî pe pământ?

Simțemintele răsvrătițe obosesc totdeauna. În seara asta am venit de cu vreme aici la colibă ș'am aprins pe 'ndelete, ca un bătrân, focul sub ceaunul negru. M'am lăsat pe spate, în iarba moale, mai la o parte. De unde vine și-ți pătrunde membrele puterea nouă pe care-o simți după o zi de oboseală? Pe măsura ce mă învăluiau umbrele 'nserării și-mi reveniau puterile, simțeam cum răsvrătirea mea începe să se potolească. Îmi sta în față nesfârșitul, tăcut și grav, privea doar dintr'un ochiu de argint, a cărui lumină eră încă spălăcită. Toate ranele pe cari mi le deschisera în suflet gândurile triste de azi, se închideau încet-încet dar sigur, în fața nemărginirii. Se pare că puteri nevăzute îți sorb din suflet durerile acestei vieți, și-ți

arată marea lor deșertăciune. Sânul naturii e sânul celei mai sfinte mame, a noastră a tuturor.

Gândurile mele începură să bată alt drum, oprite 'n loc din când în când de lumina flăcărilor focului vecin, cari, decâteori îmi întorceam privirea spre ele, îmi păreau scurte fulgerări.

Da, e frumos să gândești, să judeci, să simțești, dar e primejdios să te revolți. Revolta ta ori cum, e zadarnică, și-ți folosește cel mult la nenorocire. Nu sunt eroi ceice se revoaltă, ci aceia cari pricepând, se pleacă înaintea nemărgenitului, decâteori durerea le-o deșteaptă lucruri ce nu stă în puțința noastră să le schimbăm. Trebuie să aibă un rost legile veșnice, altfel n'ar exista. Că nu le pricepem, ori le înțelegem în parte numai, nu-i motiv să le declarăm brutale și oarbe. Nimic nu este orb în natură. O inteligență nemărgenită strălucește din toate legile. Dar n'avem noi ochi să o vedem deplin, nici minte să o pricepem întru toate.

Așa începui să-mi șoptească un tainic glas din mine. Îl ascultam căci îmi făcea bine, și, din ce în ce, îmi eră tot mai cunoscut.

Mor tinerețele? Dar moare și bărbăția, mor și bătrânețele, îmi șoptea mai departe glasul acela. În lume totul moare, și totuși nimic nu e muritor. A fi tânăr, bărbat, a îmbătrâni și a muri nu înseamnă decât a vieții, nu înseamnă decât a te mișcă, și din mișcare stă viața. Tu ai văzut femei îmbătrânite, cari odată fusese tinere, dar n'ai băgat de seamă că tinereța n'a pierit, ci din alte nenumărate fețe, din alți ochi tot așa de vii, zâmbeste în jurul tău, parfumează viața. Tu ai văzut florile veștede, cotoaroase, dar n'ai zărit altele proaspete ce se ridică din iarbă, gata să înflorească. Până când va ține viața, va fi și tinerețe, dar mereu într'alte chipuri, asemănătoare însă celor de mai înainte.

Vai, e adevărat ce spui: ce folos de toate acestea, dacă tu, dacă prietinită, cunoscuții și cunoscutele tale, nu sunteți mai mult tineri! Nu mai e lumea ta ș'a lor tăi lumea tinerețelor din jurul tău. Acest strigăt de durere a sufletului tău ș'al tuturor, e prea adevărat pentru că voi oamenii voiți ca tot ce e frumos și bun să țină veșnic. Dacă voi ați

avea conștiința limpede de fiecare clipă că tinerețele trec, te asigur că nu ați fi așa de fericiți în timpul juneții voastre. Ba, poate, ați fi foarte nefericiți. Cu toate simțemintele voastre însetați după veșnicie. Și faceți bine pentru că de aici ați plecat și aici vă veți întoarce. Nu blăstămă deci soarta, și n'o numi brutală: ea vrea să vă pregătească pentru veșnicie.

Avui o mișcare de contrazicere, de mânie chiar.

Nu fără durere, se 'nțelege, continuă liniștit glasul. Voi vă legați de tot ce e frumos cu atâta lăcomie, încât trebuie să fiți smulși cu puterea, ca privirile voastre să fie îndreptate spre ceva ce e și mai frumos. Altfel voi nici n'ați vrea să credeți că există frumuseți și mai mari, și mai desăvârșite decât acelea asupra cărora s'au oprit mai întâi ochii voștri și în preajma cărora au bătut inimile voastre.

E adevărat că frumuseța tinereții e foarte mare, pentru că voi atunci începeți mai întâi să înțelegeți viața, care e așa de frumoasă, deși plină de suferințe. În tinerețe voi nu vedeți suferințele: străluciri de aur e totul. Suferința e privită de obicei ca o nenorocire, deși e izvorul nesecat al celor mai înalte frumuseți. Dar trebuie să luptăm împotriva ei, s'o biruim într'un singur chip posibil: înțelegându-o, ca să putem scoate din apele ei tulburi, din nămolul ei, mărgăritarul. Nu v'ați dat voi tinerețele, de sigur; celce vi le-a dat a venit așa ca tinerețele să fie vrâsta dansurilor drăgălașe și nu a luptelor. Taina continuării vieții, a procreației, e tot așa de adâncă precum e însași viața. Par'că a simțit celce ne poartă pașii, că omul niciodată n'ar putea să aibă vr'un amestec în continuarea acestei mari taine ce se numește viață, dacă ar fi sumbru și gânditor, și de aceea a pus atâtea străluciri și dansuri, de culori, de simțeminte, în restimpul vieții noastre venit pentru continuarea vieții. Ori, poate, frumuseța tinereții să aibă altă explicație: să nu fie altceva decât decorul de nuntă a omenimii și a tuturor viețuitoarelor. Privește o luncă plină de flori, plină de fluturi; nu e decât o mare încrucișare de sărutări și mângăeri. Orice continuare a vieții e și un început de viață,

și se pare că e menită o largă recompensă, tuturor celor ce, la voință mai înaltă, pun începuturile unei noi vieți.

Toate acestea însă nu înseamnă că tinerețele ar fi singura frumusețe a vieții, nici cea mai mare. Presupune pe-o clipă că voi oamenii ați rămâneă veșnic tineri. N'ați putea să produceți decât ce produc tinerețele pe cari le vedeți cu ochii: dansuri, sublime dansuri, dar numai atât. Ați privi fără să pricepeți ceva din nemărgenirea ce-i în jurul vostru. V'ați deosebi foarte puțin atunci de fluturi, de flori. Nemărginitul din jurul vostru nu v'ar putea vorbi. Voi n'ați cunoaște frumuseța superioară a gândirii, a luptei, a datorinței. Vai, chiar voi v'ați plictisi curând dacă ați rămâneă toată viața la dansuri și la sărutări. Se poate că n'ați ști pentru ce vă uniți cu sublima frumuseță a tinereții, dar aceasta v'ar ajuta foarte puțin în nenorocirea voastră.

Vine dar soarta, brutală cum ai numit-o, și vă smulge, până nu v'ați plictisit, din brațelele tinerețelor și vă descopere frumuseța mai înaltă a bărbăției. Pân' acum voi ați fost niște dulci poeți cari ați ridicat ode la tot ce v'a eșit frumos în cale; acum veți cânta cu măreție ceea ce nu vedeți, dar întrezăriți și cercați să pricepeți. Ați fost niște drăgălași dansatori, acum sunteți mari luptători cari treziți uimire și admirare în jurul vostru. Ați alergat aproape inconștienți pe orice cărare ducea printre flori, înaintați acum cu pasul vărtos pe-un drum bine hotărât, pe care vi l-ați ales conștient. V'au grăit până acum florile și fluturii, acum vă vorbește pământul cu adâncurile, cerul cu înălțimile, marea cu întinderile. Ați sburat în cercuri strâmte, drăguțe ce-i drept și vrăjite; sburați acum în cercuri largi, mărețe, pline de avânt. V'ați învărtit în jurul unei flori, rotați acum în jurul sorilor. Ați cântat mereu, celea câteva cânturi ce vă oboseau, acum cunoașteți armonii divine, dar tăceți și sburați tot mai departe. Ați fost privighetori, acum sunteți vulturi.

Mor tinerețele? Adevărat, dar ce pierdeți? Nu câștigați neasemănat mai mult? Și apoi din tinerețe nu moare decât ceea ce e trecător. Ceea ce v'a îmbogățit sufletul, rămâne pentru totdeauna. Gingășia obrazilor, dulceața pri-

virilor, mlădierea trupului, mierea buzelor, da, acestea pier! Dar mângăerile ce s'au ascuns în sufletele voastre în anii juneții, rămân până veți închide ochii. Poate ar fi mai estetic ca tinereța trupului să vă însoțească până la mormânt. Dar mai practic? Mai folositor? Când vă așteaptă lupta la toate înfrângerile amare și învingerile strălucitoare trebuie să brațe și piept de luptă.

— Ar fi putut fi întocmită viața astfel, zic, încât să nu fie luptă, învingeri și înfrângeri, ci numai tinereță și iubire. Noi ne-am mulțumit prea bucuros c'o astfel de viață.

Acum viața e așa cum o vezi, și nici tu nici alt om nu va schimba-o, începă glasul. Apoi te 'nșeli amar dacă tot mai crezi c'ai fi mulțumit c'o astfel de viață. Ți-am spus mai înainte că te-ai plictisi. Dar poate nu te-am convins! Ai putea privi numai zece ani, dearândul acelaș sublim peisaj din natură, sau acelaș tablou frumos? Indată ce ți-ai săturat lăcomia, nu va fi cea dintr-o dorință a ta să vezi alt colț frumos din natură? Deși te-ar durea despărțirea n'ai căuta altă frumusețe? Marile lupte, marile patimi ale bărbăției, nu-ți arată că voi nu aveți numai un simț nesăturat, ci toate? Că în sufletul vostru e sămănat nu numai grăuntele iubirii ci și al voinții, al priceperii, al dreptății, al cum-pătului? Nu vezi că frumosul înflorește nu numai într'un singur trandafir splendid în sufletele voastre, ci în nenumărate alte flori divine?

Voi oamenii sunteți mari, și totuși sunteți copii! Copiilor le place dulceața, și, adevărat, dulceața tinerețelor nu veți mai gusta-o niciodată. Altă dulceață da, însă voi cereți ca și copiii tot din dulceața din care ați gustat mai întâi, nu pentru altceva, dar pentru gustul, pentru aroma ei deosebită.

De-ar fi viața așa cum v'ați face-o fiecare din voi, te asigur că ați fi foarte nenorociți. N'ați ști dela o vreme ce să mai doriți, pentru că nu vă cunoașteți decât foarte puțin: dorințele dorm adânc în sufletele voastre, și altcineva trebuie să vi le deștepte de foarte multe ori. Iți dorești tu, bătrânețele?

— Niciodată, răspund simțind cum mi se strânge inima.

— Tu nu le dorești, începă glasul, nime

nu le dorește. Sunt unele femei cari mai bucurosi ar vrea să moară chiar, decât să se vadă îmbătrânite. Totuși bătrânețele vin pentru cei mai mulți oameni. La toată întâmplarea, bătrânețele sunt mai triste decât bărbăția. Sunt triste, însă, nu pentru că omul a îmbătrânit, ci pentru că vedeți că nu mai aveți ce face în lumea asta. Adevărat, voi credeți că puterile voastre pierdute vă aduc în neputință de-a mai avea ce face în lume. E și o parte de adevăr în credința voastră. Dacă l-ar ajuta trupul, omul ar avea ce face în viață și sute de ani. Dar apoi dela un timp tot ar simți că nu mai are ce face, pentru că ar cunoaște tot mai bine deșertăciunea faptelor sale. Ar pricepe tot mai bine că epoca activității sale are o singură țintă: să vă îmbogățească cugetarea și inima, să vă deștepte tot mai mult sufletul, să vă deschidă tot mai multe porți prin cari să întrezați veșnicia ce vă așteaptă. Și cu cât vor fi mai multe porți deschise prin cari va adia misterul eternității spre sufletul cuiva, cu atât va simți că nu mai are nimic cu lumea, că nu mai are ce face în viață.

Nu s'ar putea spune nimic cu hotărîre: când ajunge un om la acest prag al vieții? Sunt unele suflete cari simt de vreme adierile acestea, altele mai târziu. Sunt poate și de-acelea spre cari adie misterul de dincolo de moarte prin o singură portiță strîmtă.

Bătrânețele sunt triste mai ales pentru că vă simțiți pe pragul dintre două lumi. Una la picioarele voastre goală, deșartă, ori, cel mult populată cu păpuși ce joacă pe drot, alta deasupra voastră în nemărginire, pe care nu o cunoașteți, pe care abia o întrezați. Vă asemenați acum cu sgrîpțuroaica bă-

trână din poveste, care vrea să treacă de pe-un tărâm pe celalalt. Tainele, tot mai multe, vă copleșesc sufletele voastre, din taine vă hrăniți; visați și nu mai trăiți. De aceea nu mai aveți lipsă de auz, de vedere. Misterul de dincolo de moarte se apropie de voi și vă încunjură. Pentru ce se stimează, în toate timpurile, bătrânii? Pentru ce vă apropiați de ei cu sfială? Pentru trupul slăbit, pe care nu-l poate suferi simțul vostru estetic?

Nu. Pentru că vă atinge și pe voi misterul de care e încunjurat un om ce trece dela voi. Pentru că sufletul vostru se apropie de-un suflet gata să facă un drum pe care și voi îl veți face odată. Vezi bine, nu observați totdeauna lucrul acesta. Cineva din voi vă poruncește să vă apropiați cu sfială de bătrâni și voi vă supuneți cu ușurință.

Bătrânețele sunt triste, dar liniștite. Ca și când ar fi să vi se spună că treceți la liniște, la pace. E bine că vă scad puterile trupesti la bătrânețe. Cad pe rând armele și zalele hainei voastre pămîntene, și îmbrăcați în taine, ca într'un vestmînt de neguri, treceți fără să știți spre viața întrezărită de sufletele voastre.

A iubi, a lupta, a muri!

A iubi frumos, a lupta cu bărbăție, a muri liniștit, iată viața ta! Trec tinerețele? Da, fiindcă viața e mișcare cu o intensitate tot mai mare. Moartea pe care o cunoașteți voi e numai un prag, o neînsemnată haltă în calea existenței sufletului vostru.

„A iubi, a lupta, a muri!” îmi mai șopti glasul; apoi se stinse lăsându-mă să mă gândesc mult asupra ciudatelor filozofări ce auzisem.

I. Agârbiceanu.

Căntece.

I.

La ce mă bucur ca copiii
De clipa când te voui zări,
Când știu că 'n raza bucuriei
E-un ghimpe ce mă va răni.
Aș vrea în taina revederii
Pe care n'aș putea s'o mint,
Până ce nu mă dai durerii
Să mă cuprinzi să te cuprind.

II.

Din razele care ne leagă
Una mereu la geam îmi bate
E raza dragostei pribeagă
Și-a cântecelor necântate,
Aș vrea să n'o mai bag în seamă
Să 'nchid oblonul când răsare,
Căci nu 'nțeleg la ce-o mai chiamă
Trudita inimă din zare.

Maria Cunțan.

Cerșetori.

În grădina restaurantului de lux, plină de lume, se mai auzeă acuma doar murmurul uniform de glasuri coborâte, amestecat cu zângănitul paharelor, a tacămurilor, tăiat în răstimpuri de strigarea scurtă și ascuțită a chelnerilor:

„...’ndată!“

La gard, pe trotuar, vârându-și nasul printre zăbrele și privind înăuntru, s’a înființat, ca în toată ziua la ora asta, Gușatul mut, scund cam îndoit din încheieturi, cu brațele ajungând de genunchi și care întinde regulat mâna spre mulțimea sătulă, ce iese. Și dacă pân-dește printre zăbrele minunate, e, ca să aibă vreme să-și potrivească puțin jacheta ce-i bate pulpele, să-și suflece puțin mâneca dreptei, să-și scoată pălăria tare, de un cafeniu spălat de ploaie și soare. Și în mișcarea pripită cu care se netezește se vede o instinctivă cochetărie în Gușatul mut, îndoit, de par’că-i tot gata să ingenuncheze.

De data asta, tiptil, par’că nu atingeă pământul o babă cu desaga goală, asvârlită ca o petică peste umăr, și cu un ciomag drept razim, s’apropie, se lasă grămadă de cealaltă parte a porții.

Se ’ntoarce Gușatul — o vede — vine spre dânsa — pricepe ce caută, s’apleacă, furios, o apucă de umăr, o scutură: Să plece! Aici e locul lui! Să plece fuga!... El singur cerșește aicea!

Și cu semne, și cu accente neînțelese ieșite din gâtlee — o zorește grozav. Să plece că o ia în pumni! Și-i arată amândoi pumnii împreunați — și o împinge pe la spate cu de-a sila.

Ea se clatină în voia ghionturilor, — dar de sculat nu se scoală. Pare căzută acolo ca un bolovan — pare înfiptă în trotoar.

Huruitul scaunelor s’aude în grădină.

Gușatul cu amenințări spre babă, s’așază iar în colțul de unde-și cerea pomana, totdeauna. De partea astălaltă baba pitulată, nici nu mai îndrăznește să-și întindă palma uscată, tremurătoare și neagră.

Și lumea începe a se strecură. Un șiroi vesel, strălucitor, plin de viață și mulțumire.

Cucoane grase, roșii, legănându-se puțin ca răuștele cu gușa prea plină; boieri cu fără-mătura încă în barbă, și încălziți de păhărelul de pe deasupra; tineri cu pălăria dată cochet pe o ureche, și cu haina, într’o dezordine voită, deschisă pe cămașa de mătăsă. Unii se aplecau cu zâmbiri lingușitoare către vreo tinerică cu sprâncenele ridicate a nedumérire și cu buzele strânse a surăs stăpânit; alții duceau la braț câte o femeiușcă, subțirică, mlădiaoasă, albă din cap până la piciorușul în pantofi albi ca frunza crinului — și pe cap cu pălării mari cu pene ce cădeau în ondulări de vise, ori cu pene țanțose, sfidătoare ca steagul biruitor...

Și s’au perindat până la unul — până la nici unul, din grădina restaurantului de lux, bogătașii veniți la ora mesei — fără foame, unii chiar cu silă — dară veniți să-și împlinească una din principalele îndatoriri față de ființa lor — și fără de care îndatorire — conștiința tulburată n’ar fi dormit o noapte...

Și când a văzut Gușatul că nici o lescaie nu-i picase, s’a uitat lung după cel din urmă ieșit pe poartă, pe urmă a prins a-și scărpina ceafa — și ochii lui au dat de-ai babei... O clipă s’au măsurat, tăcuți. Dânsa-i arată prin semne, că nimic n’a îmbucat de ieri dimineața — că pânțele-i lipit... El scoate dintr’un fund de căptușală un ban: atâta-i tot.

O adiere de vânt aduce miros de pâne caldă. Cu nasul pe sus trag amândoi aierul, ca niște câni de vânat. — Și iar se privesc. Și baba zice în semne: Ce li-e bun? Cu aier nu te sature! El adeverește cu un hohot de răs. Rămân pe gânduri. Dară deodată el tresare, înviorat. Se bate peste frunte, arată banul, face semn babei: Să meargă amândoi la pitărie. Va cumpără pâne, vor împărți amândoi. Să vie!

Se ridică încet, cu toată greutatea anilor, în încheieturile înțepenite, baba. O pornesc, el ciotorog, ea tremurându-și pașii... Cuprins deodată de nevoia de haz, își uită amarul, Gușatul. Ca să s’aplece spre ea, curtenitor, să-i ia brațul într’al lui, și răsucindu-și cu

un gest rotund mustața să o privească galeș,
mormăind a șoapte dulci, accente guturale...

Și cum dânsa ridică din întâmplare capul,
îl vede, îi pricepe gândul, o fură și pe dânsa

veselia asta izvorită din desnădejde. Și apro-
piidu-se în mersul lor greoi și tremurat, de
pităria din colț, râd amândoi sguduit și cu
tusă.

Irina Gh. Lecca.

Mare moartă.

Spun corăbierii că în marea moartă
Văduvă-i de vieață apa din vechime,
Nici un strop de suflet undele nu poartă
Și pe marea moartă nu vâslește nime.

Ceriul Palestinei, spun corăbierii,
Baldachin de jale cade alb pe maluri,
Neștiind nisipul rostul primăverii,
Doarme apa mută în tăcute valuri.

Ocolind-o pururi paseri călătore,
N'o ating în cale pribegiri nomade,
Peste marea moartă dac'a prins să sboare,
Sugrumat de neguri albatrosul cade.

Cântec nu răsună, nu s'aud nici șoapte,
Țintirim de apă-i unda ei sălcie,
Să fi plâns vreodată, ori să strige 'n noaptea,
Despre marea moartă nimenea nu știe.

Ce poveste tristă spun corăbierii,
Nici n'aș crede, poate, vorbele acestea,
Dar cu biata minte 'n patima durerii,
Mă gândesc la tine și 'nțeleg povestea...

Octavian Goga.

Spovedanie.

Eu sunt copilul vitreg pribeag al suferinței
O mască, chinuită de ură și dispreț...
Pe buza mea balsamul curat al pocăinței
N'a picurat odată, din cupa lui de preț.

Cândva am fost o umbră, un cântec, un abis
O formă fără nume, minciună sau eres...
Dar azi, sub cerul vostru eu par un sol trimis
Din alte lumi bizare, stînger și ne 'nțeles...

Așa mă pierd prin vieață zdrobit și prefăcut
Prin nesfârșitul jalnic convoi de 'nvinși, și port
Pe fruntea-mi înghețată de-un gând necunoscut
Ceva din nepăsarea podoabelor de mort.

Și numai câteodată, când toate dorm cuprinse
De aripile nopții, mă fură amintirea
Pădurilor bătrâne, a parcurilor ninse
Prin care rătăcisem căutându-mi fericirea.

Se șterge 'ncet atuncea surâsul mincinos
Mă prinde nostalgia cu mâna-i nevăzută
Și alba 'nchipuire a visului frumos
Se-apleacă peste ochii mei stinși, și mi-i sărută...

Sandu A. Hodoș.

Într'o seară.

Eram asear' acasă, cu gândurile mele,
Afară eră iarnă cu ger, cu nea, cu vânt
Și umbre de 'ntunerec cădeau încet și grele.
Un glas de cobe-aiurea, prevestitor de rele
Pornea din depărtare; înfiorător cânt;
Iar eu în chiliuță trăiam ca și un sfânt.
În soba bătrânească șoptea un cântec focul,
Eu închegam în minte romanțe de iubire
Ce-au să pornească 'n lume, și-aici și pe tot locul,
Și-mi blăstemam în gând și 'ndurerat, norocul,
Cătam să mă despart de griji și de mâhnire
Și însetat de totul cerșeam din nou iubire.
Acelaș chip palid și trist și înveselit
Mă stăpâneă cu totul, părea un răsărit,
Ce-mi răsărea în față, în gând și în ființă,
Ce-mi lumineă și calea și cugetu-mi lovit;
Ca și odinioară împrăștiă credință
Și îmi sădea în suflet un gând de biruință...
Erai tot tu copilă, cu părul dat pe spate,
Mă cercetai și-acuma ca întotdeauna,
Îmi renășteai în suflet visările-mi deșarte
Și-am început să-ți cânt pe coarde 'nfiorate
În seara asta tristă când nu-i pe cer nici luna,
Am început să-ți cânt, povestea noastră 'ntr'una.
Vei auzi-o poate ori nu vei auzi-o
Eu voi trimite-o 'n lume cântarea mea duioasă
Să ți-o rostească 'ncet, pe sub fereastă Lio,
Să-ți înfioare gândul și fața ta frumoasă,
Să 'nlăcrimeze iarăș privirea ta duioasă.
Și poate-atuncea numai, copil sprintar și bun
Te vei întoarce iarăș la vechiul tău cămin,
Te vei întoarce iarăș iubirea să ți-o spun,
Să-ți fiu din nou acelaș: smerit și veșnic bun,
Să-ți înconjur mijlocul, să uit de griji și chin,
Să simți cum se revarsă iubirea mea din plin.
Și să te cânt într'una, să te slăvesc în vers,
Să îți resfir în cale nenumărate flori,
Să te privesc într'una în legănatu-ți mers
Ce-mi amintește veșnic cadența unui vers,
Să strălucești în ochi-mi ca soarele 'ntre sori
Să fii în ochi-mi plânși o floare între flori...

*

Te-aștept, stăpână bună, în aste seri de iarnă
Când stau în casă singur cu gândurile mele,
Te-aștept s'apari în prag, când fulgi de nea se-aștearnă
Pe drumurile drepte, și 'ncet încep să-și cearnă
Gândirile-mi pustii și visurile-mi grele
Atât amar pe suflet și 'n cânturile mele!...

C. Georgescu Munteanul.

Povestea unei vieți.

Roman de I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

Publicul începuse să se miște, să se pregătească de eșire când ochii doamnei Olimpia se opriră stăruitor asupra lui Ion Florea. Acesta se ridică numai decît și la cele dintîi cuvinte ale lui liniștea se stabilă iarăș în sală. Cei mai mulți dintre țărani îl cunoșteau dela alegeri, chiar dela adunarea poporală din Păltiniș unde vorbise. Vocea lui la început eră închisă, ochii și-i țineă plecați în pămînt. Însă inima lui tănără se încălzi îndată. Mărioara, doamna Olimpia, se ascuseră undeva departe, și el simți iarăș însuflețirea curată din turneul electoral. Vorbiă despre puterea care i-o dă unui popor bunăstarea lui materială, și o puternică organizare economică. Aducea pilde vii din viața de toate zilele. Cu cât băga de seamă că în cursul vorbirii se simte mai liber, că fug departe chinurile zilei de azi, cu atîta se adîncea mai tare în desfășurarea argumentelor. Oricât vorbiă de frumos și de însuflețit, el trebuia să vadă un semn în ochii doamnei Olimpia ca să-și sfârșească cuvîntarea. Atunci băgă numai de seamă că publicul începuse să devie impacient.

Intre cei dintîi cari îl felicitară, fu însăși doamna Olimpia, care, rămînând lângă el, îndată ce publicul începuse să se miște spre mesele întinse în curtea școlii la umbră, îi șopti la ureche.

„Știi pentru ce-am dorit atît de mult să vorbesti?”

— Nu știu, răspunse Florea simțind un cald fior prin trup, căci buzele doamnei Olimpia îi atinseseră urechea.

„Voiam să văd cum îți strălucesc ochii. Bănuiam eu de mult că ochii dumnilale trebuie să fie foarte frumoși!” îi șopti ea atîngându-i din nou urechea cu buzele.

„Și nu v'ați înșelat, doamnă?” întrebă el simțind cum îi vîjîia capul.

„Nu. Ochii dumnilale-s o comoară”, răspunse ea, și-l părăsi îndată.

La masă doamna Olimpia ocupă locul de frunte. Ion Florea rămase undeva mai înapoi printre tineri. Ascultă impresiile, conversațiile acestora, dar el nu zicea nimic. Se simția nenorocit, și mîncările toate-i erau amare.

Voiă, se chinuia, să se gîndească la Mărioara. Dar domnișoara Grecu fugea mereu departe de el. Și-i părea că-și ascunde fața nespuse de tristă. Ii părea bolnavă. O hotărîre îi răsări din zîngănitul cuțitelor, al furculițelor: deseară nu se va întoarce cu doamna Olimpia. Hotărîrea aceasta se întăria mereu în sufletul lui, și părea că-și recăstigă pute-

rile pierdute. Totuș durerea îi apăsă pe suflet ca o baltă neagră. Se întrebă mereu: hotărîrea aceasta mă va face curat în ochii Mărioarei, în ochii mei? Simțind că nu-l va face, pe Ion Florea îl cuprinseseră deodată o mînie îngrozitoare. El nici nu mai putu rămîne pînă la sfârșitul banchetului, ci strecurându-se printre oameni, ieși în uliță, porni înainte, să iese pe cîmp afară, în larg, să nu-i mai rămînă nimic în cale. El trecea pe drum cu buzele strânse, cu ochii reci. Luminele lor erau de ghiață. El simția o poftă sălbatică să spargă, să rupă, să sfășie.

Din întîmplare apucase pe drumul pe care veniseră azi dimineată. Mergea cu pași hotărîți. Mânia îi creștea mereu în suflet, alerga ca un urgan, lăsându-i-l câteodată gol, rece și pustiu, umplându-i-l din nou cu simțeminte îngrozitoare. Trecea mereu înainte. Din când în când îi părea că poate prinde uruiul din capul lui. Atunci se oprea, zâmbea și avea senzația că înnebunește. Lumina cădea din înălțimi dulce, mîngăitoare, pădurile împrăștiau mireazma verdeții, a florilor sălbatice în aer. El însă trecea nepăsător înainte. Pumnii lui erau strânși și buzele învinețite.

Poate a mers un ceas, poate mai mult. Pentru el nu mai există decît chinul îngrozitor, care-i sfășia inima bucată cu bucată. Un om îi ieși în cale, un om bătrîn.

„Domnul a greșit calea”, îi zise el. „Mi se pare în Păltiniș vrei să ajungi”.

Florea se opri, îl privi mirat din ochii lui sticloși.

„Da, zise el, din Păltiniș”. Glasul lui eră șuerător.

„Atunci să poftească domnul înapoi”, zise bătrînul.

Ion Florea îl privi mirat, fără să-l înțeleagă dar ascultă de bătrîn. Se întoarse și porni înapoi pe drum. Bătrînul rămase îndată în urma lui.

Ion Florea își simția sufletul tot mai pustiu. Nu putea pricepe ce s'a întîmplat, însă îi părea, că de aici încolo toată viața e un deșert nemărgenit și că pe el îl poartă prin acest deșert o mână de fer, neîndurată.

Abia cînd văzî casele, cînd intră în sat și văzî cele mai multe trăsuri gata de plecare își aduse aminte, că azi a fost adunare în Păltiniș. El se opri lângă trăsura cea dintîi, hotărît să se reîntoarcă acasă cu doi prietini, cari îi și aduceau lucrurile în căruță. Stă răzimat de trăsura, cînd deodată simți pe umăr mîna doamnei Olimpia.

„Unde-ai fost?” îl întrebă palidă, respirînd des, cu ochii plini de spaimă.

„M'a durut capul“ — răspunse el. „Am făcut o plimbare.

— Ah! Dumnezeu! făcu doamna Olimpia cu mâna la inimă! „Vino! Vino să mergem. E târziu și să face frig“. Ea-l mângăie ușor cu degetele albe pe fața lui palidă. Vino! adause văzând, că Florea nu-i răspunde.

El o urmă, cu capul plecat, târându-se par'că în urma ei. Trăsurile porniră îndată. Umbrele înserării se întindeau pe drum, pe lunci.

XVII.

Caii focoși dela trăsura doamnei Olimpia apucară în grabă înaintea tuturor trăsurilor. Alergau cu furie și tot mereu se auzia vizitiul de pe capră, strigând: No-no, Murgu, no-no!

„Ridică coviltirul, Vasile, e rece de cu seară“, zise doamna Olimpia.

Vasile oprî și-i împlini porunca. Coviltirul eră înalt, mare, acoperî trăsura până la spatele lui Vasile. Soarele nu asfințise încă.

„Lasă-i să meargă cât de repede!“ îi strigă vizitiului de pe capră doamna Olimpia.

„Da, da“, răspunse acesta, și caii începură să alerge în galop.

„Dumneata taci mereu, domnule Florea?“ zise ea privindu-l cu patimă. „Nu ți-a trecut durerea de cap? Aici la adăpost o să-ți treacă mai repede“. Florea nu-i răspunse. Inșă o privi cu lăcomie ca un om flămând. Și la cuvintele ei din urmă, trecu repede lângă ea, o îmbrățișă cu putere, îi smulse de pe buze un sărut prelung, dureros, înfiorător. Ii sărută, prin haină încheietura mâinii la cot, sânii tari și parfumați, îi aplecă cu violență capul și sărută cu patimă haina unde venia linia spatelor. O alipi de el, o strângea mereu simțindu-i sânii grei pe piept, simțindu-i căldura dulce și moale a trupului. C'un surâs de nemărgenită fericire pe față d-na Olimpia se lăsă în brațele lui, gemând de plăcere. El căută mereu buzele ei întredeschise, le sărută, înfiorându-se din creștet până 'n tălpi, o îmbrățișă tot mai cu putere. El își deslănțul brațele târziu, tremurând în tot trupul. Doamna Olimpia îl îmbrățișă cu brațul stâng. Capul ei se odihnea pe umărul lui Ion Florea. El simțea cum bătea inima ei. D-na Olimpia începă să suspine. Se lăsă deodată la picioarele lui Florea, îi îmbrățișă genunchii, și strângându-i cu patimă, plângea înădușit, cutremurându-se toată.

Ion Florea rămase multă vreme nemișcat. Apoi aplecându-se o îmbrățișă, o ridică lângă sine.

„Nu plânge“, îi zise c'o voce adâncă. Ii șterse lacrimile, o sărută pe ochi, pe gură.

„Nu plânge!“ adause iar.

Inșă doamna Olimpia alunecă iarăși la pi-

cioarele lui, îmbrățișându-i genunchii. Plânsul o sguduia și acum. El o ridică, o strânse cu putere lângă el și începă să-i netezească obraji albi și moi cu degetele. Doamna Olimpia deschise ochii mari, și îl privi cu uimire, ca și când n'ar crede în realitate. Ea începă să șoptească ceva. Florea nu putea înțelege ce spune. Se aplecă mai tare cu urechea la buzele Olimpiei. Ea șoptea mereu înfiorată, ca și când ar visă: „Ești tu, ești tu pe care te-am dorit!“

Căldura acestei șoapte, acestei mărturisiri, îi umplu par'că tot sufletul lui Ion Florea. El o îmbrățișă cu gingășie, îi sărută buzele cari șopteau, simți risipindu-i-se în trup o nesfârșită dulceață.

„Da, sunt eu, Olimpio“, suspină el, mângându-i buclele negre. Ei tăcură, ținându-se îmbrățișați. Din când în când se auziau caii sforăind aspru pe nări. În restimpuri se auzia — ca dintr'altă lume — glasul vizitiului: „No-no Murgu — no-no!“ Drumul eră pustiu. Rar trecea pe lângă ei vreo trăsura. Auziau sgomotul roților, dar nu pricepeau nimic din ce-i încunjoară. Dintre simțuri părea că numai auzul le mai funcționează. Inșă și acesta le aducea senzații ciudate, ca și când ar aveă un nou organ de auzit. Ceeace-i copleșea pe ei acum, ținându-i înlănțuiți, eră mai mult decât fericirea care se visează în ceasurile de singurătate. Eră o putere mai mare decât ei, care-i silea să se strângă tot mai tare, cauzându-și dureri în membre, în trup, silindu-i să se contopească într'un singur om. Gurile lor se căutau mereu, și dulceața sărutărilor le biciuia sângele.

Tăcură astfel multă vreme. Umbrele înserării cădeau tot mai dese. Caii alergau neobosiți. Vizitiul flueră încet, printre dinți, o romanță cum se cântă prin cărcimele din oraș.

Doamna Olimpia, ca și când i-ar fi venit ceva în minte, prinse deodată în palme obrajii lui Ion Florea, îi privi în ochi c'o nesfârșită mirare, apoi gemând ușor își odihni capul pe pieptul tânărului: „Dragă, puiule“ șopti ea. Mirosul părului ei îl îmbătă ca o băutură tare. El îi sărută mereu părul bogat și moale. Apoi îl mângăia. Olimpia se liniștise, părea că doarme la pieptul lui.

„Ți-aduci aminte de seara cea dintâi când te-am văzut?“ îl întreabă într'un târziu d-na Olimpia, ridicându-și capul dela pieptul lui. Vocea ei părea liniștită, părea că trece prin ea chiar un suflu de durere.

„Da, mi-aduc!“ răspunse cutremurat Ion Florea. El și-o închipui numai decât cum dispără atunci în noapte, mlădiindu-și trupul.

„Știi ce mi-a plăcut atunci la tine? Mustața! Numai aceea o văzusem cum se cade“. Florea îi cuprinse din nou mijlocul.

„Dragă”, zise el oftând de plăcere.
„Tu m'ai văzut atunci?” îl întreabă d-na Olimpia.

„Da, te-am văzut!

— Și ce ți-ai zis?

— Mi-am zis că doamna știe fixă”, zâmbi Florea.

„Ai găcit ceva, dar expresia nu e potrivită”, zise tot cu liniște doamna Olimpia. „Eu te căutam!” adause, lăsându-i-se moale în brațe.

Ion Florea se sguđul aducându-și aminte că el încă în seara aceea îi privi cu plăcere trupul ei a cărui forme pline se ghiciau, în mersul ei mlădios.

„Eu din seara aceea știam, că ai să fii al meu! Nu se putea altfel”, zise doamna Olimpia, sărutându-l cu patimă. „Credința aceasta mi s'a întărit mereu, de câte ori mă întâlneam cu tine”, adause îndată.

Ion Florea nu răspunse. Lui îi veni numai decât în minte, cu o claritate foarte mare, lecția de morală ce-și ținuse, după ce văzu brațul gol al Olimpiei și sânii ei bogați. Acum simția, că atunci se înșelase amar, că el atunci o dorise într'adevăr pe doamna Olimpia. Înțelese acum într'o clipă, că toată spaima ce-o simția în suflet din cauza doamnei Olimpia, venia din simțurile lui, pe cari apropierea nici unei femei nu le biciuia ca apropierea doamnei Olimpia. Se poate? își zise el simțind deodată o neînchipuită intimitate față de femeia aceasta. O îmbrățișă cu dragoste și o sărută pe fruntea luminoasă.

Răcoarea serii începea să se coboare. Ei se țineau strânși îmbrățișați și drumul până acasă nu mai știură cum a trecut. Dar caii și veniseră iute. Vizitiul când făcu „ha-ho! ha-ho!” înaintea porții, se miră el însuș cum au ajuns de repede. Vorbiă cu caii blând, mângâitor ca și când ar fi doi oameni, doi prietini buni.

Doamna Olimpia sări din trăsură, care oprise la scări, se strecoră la poartă și scoțând o cheie o descuie. Apoi luând la braț pe Ion Florea urcă scările. Îi șopti la ureche: „Nime-nime nu-i acasă. Pe azi și pe mâine am dat libertate tuturor slugilor”. Florea o îmbrățișă cu putere, o duse aproape pe sus pe scări. Doamna Olimpia descuia ușile una după alta și oprindu-se într'un mic prânzitor, învărti șurubul electric. În casă se făcu lumină, și Ion Florea văzu masa așternută și butelii de vin pe masă.

„E cina noastră, dragă”, îi șopti Olimpia sărutându-l după ureche, și dispărând repede în camera vecină. Ion Florea rămase, așteptând-o cu înfiorare. Doamna Olimpia nu întârzie mult. Intră zâmbind în toaleta aceea de casă cu mâneci largi, dintre cari una căzu odată desvăbind brațul doamnei

Olimpia până la cot. Florea o îmbrățișă cu patimă, ridică mâneca în sus dela mână dreaptă și o sărută înfiorat la încheietura dulce și moale. Sărută și mână cealaltă în acelaș loc, apoi furișându-i-se la spate buzele lui se lipiră pe pielea albă, parfumată par'că, unde se începea linia spatelor. Olimpia râdea cutremurându-se. Inșă Florea se opri acum înaintea ei și nu-și mai putea ridică ochii de pe sânii ei bogați.

„Mai vrei ceva! Așa-i?” îl întreabă ea simțind un deliciu negustat în tot trupul. Și, din două copcii își descheie haina la piept, desvăbind zăpada sânilor tari, rotunzi, tineri. Ion Florea deveni palid, rămase uimit de frumuseța aceasta nevăzută încă. Privirile lui se ridicară la doamna Olimpia: „Sărută-i” zise ea înfiorată. Și Ion Florea îi sărută îndelungat, simțind că mintea i se rătăcește. El își ridică fața dintre ei cu privirile rătăcite. Pe obraji, pe buze, îi rămăsese un parfum îmbătător. Părea că-și ridicase capul dintr'un strat de flori, și parfumul lor îi rămăsese pe față, în aer, în jurul său.

„Am ghicit?” întrebă doamna Olimpia ascunzându-și repede comoara, văzând, că Ion Florea se apropie din nou să-i sărute sânii.

„Da, dragă, ai ghicit. În haina aceasta erai atunci”. Ei se îmbrățișară îndelungat.

„Inșă acum, dragă puiule, să mâncăm. Călătoria aceasta mi-a deșteptat o poftă de mâncare cum n'am mai avut de când eram fată, de când eram la școală. Șezi aici lângă mine. Așa. Te voi servi eu, să-mi dai voe, dragă puiule”. Și ea îi puse o bucată de friptură rece în farfurie, sărutându-l pe obraz.

Ei mâncară râzând și desmierdându-se neîncetat. Doamna Olimpia turnă în pahare vin.

„În sănătatea noastră, puiule”, zise ea uci-gându-l cu zâmbetul, cu strălucitoarea ei frumusețe.

„Pentru fericirea noastră, dragă”, șopti Ion Florea și sorbi până la un picur delicioasa băutură.

În cameră eră lumină, dar perdelele erau lăsate. Doamna Olimpia încuiase toate ușile în urma lor. Ei se priviau, se îmbrățișau cu dragoste. Din când în când Ion Florea gustă din vinul vechiu. Doamna Olimpia însă nu mai bău. Ea se ridică încet, se așeză pe o sofa în fața lui Ion Florea și îl privi fericită. Voia să-l vadă și de mai departe și totuș să știe că-i al ei.

Inșă Ion Florea, deșertând cel din urmă pahar de vin, veni înaintea ei, îngenunche la picioarele Olimpiei și, îmbrățișându-i genunchii, își ascunse fața în poala ei. Ei se îmbrățișară îndată, cu patimă, să nu se mai părăsească. Doamna Olimpia se aplecă, îl sărută după ureche și îi șopti „dragă puiule”.

Apoi se ridică încet, cu durere, părea că toate membrele o dor și aducându-i brațul după cap îl ducea încet spre ușa din față. În ușa ea se opri, stânse lumina din micul prânzitor și intrară în lumina dulce din camera ei de dormit.

Ion Florea privi uimit în jurul lui. Aici totul era pregătit. „Așadar femeia aceasta a fost așa de sigură, că azi mă va robi?” își zise el, simțind cum i se ridică în suflet, cel din urmă val de rezistență. Însă valul acela căzu îndată neputincios.

Intr-o clipă el uită tot ce-a fost înainte, tot ce va urma, îi părea că 'n clipa asta s'a născut. Se simțea mândru și tare ca un zeu. Simțea numai pe Olimpia în brațele lui.

Afară noaptea căzuse senină, liniștită. Luna, care răsărise plină, albea puțin în perdelele lăsate. Din când în când vr'un drumeț întârziat trecea pe trotore. Pașii lui răsunau clar în noapte. Apoi, și mai rar, se auzia departe vr'un hăpăit de câne. Dimineața albea în ferrești când doamna Olimpia îi zise lui Florea:

„Cu multe suferințe am plătit învingerea de-acum. Dar nu-mi pasă! Toate le-am uitat. Te am pe tine. Așa-i că nu mă vei părăsi niciodată?”

„De-acum nu te voi mai părăsi”, zise oftând Ion Florea.

„Dar pe ea ai cunoscut-o de mai de mult. Așa-i?” îl întreabă Olimpia privindu-l țintă.

„Da, dela școală”, răspunse candidatul simțind c'o batjocorește pe Mărioara.

„Știam eu! Eu am simțit îndată. Tu pentru ce-ai mințit?” îl întreabă în grabă doamna Olimpia.

„Nu știu”, răspunse Florea.

— Ba da, ba știi, o iubi ai atunci. O mai iubești ș'acum?” Întrebarea din urmă o puse cu vocea aspră, înfrigurată.

„Liniștește-te, dragă. Tot ce-a fost între mine și dânsa de-acum s'a isprăvit”, zise Florea mângâindu-i părul.

„Adevărat? Pentru totdeauna?” întreabă cu patimă Olimpia.

„Da, pentru totdeauna”, oftă Ion Florea.

„Și-ți pare rău! Vai, îți pare rău!” Doamna Olimpia începuse să plângă sguindu-se toată. Abia într'un târziu putu Ion Florea să o împace.

„Cum ai cunoscut-o? Unde ai cunoscut-o?” întreabă revenind mereu la Mărioara, doamna Olimpia.

Dar taina cu grădina internatului doamna Olimpia n'a cunoscut-o niciodată. El îi răspunde mereu: Ne-am cunoscut din vedere numai, la școală. Eu urmam pe-atunci la liceu.

Ei adormiră târziu, dar somnul lor fu adânc că somnul morții.

Cel dintâi se trezi, ziua târziu, Ion Florea. Candidatul privi uimit în jurul său. Vedeă camera străină, mobilele scumpe, tablourile pe pereți. Unde se află? Ochii lui priviau mari în tavan. Apoi și-i închise repede. „Ah! visez”, își zise el! Și adormi îndată. Dar somnul nu-l țină mult. Pleoapele lui se ridică din nou, în silă, greoaie. Privi iarăși în jur. Se ridică repede într'un cot, ș'atunci alături văzu pe doamna Olimpia. Părul negru, bogat era împrăștiat pe perna albă. Fața doamnei Olimpia zămbia și în somn. Din când în când trupul ei se sguduia ușor. Durmiă adânc, părea că vrea să moară. Sub plapoma ușoară, de vară, formele pline ale trupului se distingeau. În casă era tăcere adâncă.

Ion Florea o privi îndelungat, apoi, oftând se lăsă pe spate. O tristețe, o descurajare adâncă i se așternu pe suflet. „Ah! cât ar fi de bine să mor acum!” Gândul acesta revenindu-i mereu, i se împlântă ca un tăiș rece în creeri. Și nu se mai mișcă de-acolo. Multă vreme alt gând nu-i mai veni. Așa că lui i se pără dela o vreme că 'ntr'adevăr se apropie de moarte. Inima-i părea că se răcise, bătea rar, abia câteodată, svâcnind așa de sec în perna de sub capul său! Un zâmbet de ghiață i se strecură, din când în când, pe buze.

Doamna Olimpia se mișcă în pat, gemu încet, în vis, „puiule”. Ion Florea nu se mișcă. Însă numai decât i se deșteptară gândurile a căror concluzie — dorința morții — îi veni mai întâi în minte. El se gândi cu spaimă la ziua cea de ieri. Se vedeă cum se sculase de dimineață, cum deschise fereastra să intre aerul proaspăt. Simțea și acum unda de aer ce-i năvălise în casă. Ceti ilustrata domnișoarei Grecu, și părea că o pune în buzunar ca și ieri dimineață. Cât de liniștit, cât de înghețat ceti el acum, în minte, scrisoarea aceea! Apoi își aminti durăitul trăsorii, cum răsună pe stradă în liniștea dimineții. Auzi ciocănitul în ușă, văzu pe doamna Olimpia. Se uimeă și acum de apariția ei neașteptată. Rând pe rând i se desfășurau cu o claritate uimitoare toate peripețiile drumului. Simți și acum ploaia de picuri în față, ca acolo la izvor. Văzu Păltinișul, pe părintele Ion Albu, cu capul gol, bineventând oaspeții, îl văzu slujind în biserică. El era tot mai uimit de liniștea cu care le vede toate acestea. Știa că ieri avuse chinuri și delicii neînchipuite. Și acum stă liniștit, neclintit pe spate. Dar oare într'adevăr ieri se întâmplaseră toate acestea? „Nu!” își răspunde; a fost cu mulți ani înainte! Și dela o vreme, i se părea că nu el a fost eroul zilei de ieri, ci un străin! Da, un străin, un nenorocit, pe

care el începuse să-l compătimească din tot sufletul. Dela o vreme îi părea că-l și vede pe străinul acela. „Ei, săracel!“ îi zicea. „Ei, săracel! ar fi bine să mori!“

Apoi urmă un nou restimp în care Ion Florea nu mai gândi, nu mai simți nimic.

Într'un târziu îi veni în minte că azi n'a dat pe la cancelarie. Simțul datorinței se trezi în el cu putere, punându-i sângerile în mișcare. El simți o căldură la inimă. În sfârșit avea o voință. Și voința aceasta îl umplu de-o bucurie neînchipuită. Eră ca omul care stă să se înnece, și atunci vede plutind pe valuri, venind spre el, o bărnă. Ion Florea sări din pat și începuse să se îmbrace.

Dar, îmbrăcându-se, el simți cum îi fuge din suflet toată puterea de voință. Unde se pregătea el să meargă? „In cancelaria avocatului Vasile Grecu“, își răspunse. Și, la numele acesta, el își aduse numai decât aminte de Mărioara, de căsătoria lor pe care o voia și deputatul, și începuse să priceapă adevărul, situația lui desnădăjduită. „Cu ce drept așa mai putea eu intra în cancelaria aceea? Nu am aruncat eu dela mine toată fericirea, tot viitorul meu? El se lăsă pe-un fotoliu cu silă. Sufletul i se umplu de scârbă față de el însuși. Simți că nu mai are dreptul să se gândească nici la domnul Grecu nici la domnișoara. Acești doi pluteau undeva departe. Privirea lui părea că nici nu-i mai poate ajunge. Un zâmbet, mai mult un rânet de dis gust, i se întipări pe față. Ochii lui de vultur erau triști, fără vieață. Dacă ar fi putut s'ar fi scuipat pe sine! Pentru că nu se putea înșela, oricât ar fi dorit. El iubise mult pe domnișoara Grecu! Tot parfumul tinerețelor plutea departe în jurul aceluși nume. O iubea și acum? Nu, căci între ei eră balta neagră a disprețului, a dis gustului pe care Ion Florea îl simți față de sine. Ii despărți neînchipuit de amara conștiință a profanării unui lucru nespus de sfânt. Și această profanare o făcuse el, Ion Florea. N'o mai iubiă? Simți c'ar fi un mișel, de-ar mai iubi-o. Dar îndepărtarea ei, pierderea ei, îi tortură sufletul neînchipuit mai mult decât toate chinurile zilei de ieri.

Moravurile severe din casa părintească, din casa bădicului Petru Florea din Broșteni, creșterea destul de strictă, într'un orașel, în anii de liceu, mintea lui limpede și setea de știință, avură darul să păzească curate tinerețele lui Ion Florea. El eră unul din acei rari tineri cari socotesc plăcerile trupești permise numai în căsătorie, numai cu o singură femeie. Mai bine zis, el eră unul dintre tinerii așa de rari în vieață, cari nici nu se gândesc la aceste plăceri, decât le întrezăresc din când în când. Se înfioară și le așteaptă să se apropie

în lumina lor de poezie, în vestmântul lor ideal. Dar nu le caută, nu înșetează, ca cei mai mulți, după ele! Ce deosebire, ce prăpastie se deschideă între el și între colegii în ochii cărora scăpără vițiul! Suferi de multeori chiar batjocurile acestora. Însă Ion Florea îi desprețuia pe unul fiecare, până la colegul său Roșu, care-i spusese într'o seară despre doamna Olimpia: „Ce păcat că e așa de cinstită“.

Cu anii, cu vârsta, el simți tot mai des trezirea simțurilor sale. El se uimea că acelea se deșteaptă așa, fără voia lui. Însă le știă înfrâna totdeauna.

Nici o femeie însă nu i-a biciuit simțurile cu atâta putere, prin apropierea ei, ca doamna Olimpia. Încă înainte, în zilele de iarnă când patină cu domnișoara Grecu, se întrebă de multeori uimit: pentru ce mă neliniștește așa de tare femeia aceasta? Pentru ce mă tem de ea?

Acum șezând în fotoliul acela, în fața Olimpiei care dormia încă, vedea limpede pentru ce s'a temut. El nu se gândia că, așa ca el, ar fi putut să vadă orișicine. Nu! El își spunea sentințe amare, se batjocorea pe sine, și-i venia să sucească omului din sine grumazul ca la un pui de pasere. Nu-și putea ierta căderea aceasta, și nu voia s'o înțeleagă. Dar chiar dacă ar fi cercat să ș'o explice, i-ar fi fost lui de vreun folos această explicare? Nu rămânea în urma lui deșartă toată lumea, nu se deschideă înaintea lui aceeași prăpastie îngrozitoare? S'ar mai fi putut el apropia vreodată de dulcea, curata domnișoară Grecu, care-l iubiă din copilărie, de-atunci din grădina internatului? Ion Florea simți că nu ș'ar ajută nimic, și de aceea se fereă să-și explice, să înțeleagă căderea lui.

Pe stradă hurducau care, treceau, în tropot clar de copite, trăsuri, se auzia vreun râs argințiu de femeie. Ion Florea ascultă, fără să mai înțeleagă ceva din ce-l încunjură. Ii părea că visează din nou.

El așteptă mereu în fotoliul acela. Nu se mai gândia să meargă în cancelarie. Dimpotrivă se îngroziă gândindu-se c'ar trebui să dea față cu colegii. Ah! lumea! Ce va zice lumea? Ce va zice fostul șef, avocatul Chirca? Ion Florea eră sigur că toți au să cunoască ticăloșia lui, că o știu chiar de acum.

Dela o vreme începuse s'o privească pe d-na Olimpia. Așa durmind, cu părul negru împrăștiat pe perne, el o privia neîntrerupt. Deși știă că femeia aceasta e cauza nenorocirii lui, îi admiră cu sete ochii închiși, fruntea senină care se înalță dulce în întunerecul părului, fața ei curată și fină. Când doamna Olimpia, în vis, se cutremură încet,

se sguduia și Ion Florea. O privia cu blândețe, o învăluia cu priviri de dragoste. Nici-odată nu s'a putut închipui o femeie mai frumoasă.

Nu eră supărat pe ea, o nu! O privia cu blândețe, cu un aer de protector, și când doamna Olimpia își deschise ochii mari și umezi, Ion Florea se apropie repede de pat, se aplecă cu duioșie asupra ei și-i sărută ochii, gura, sânul, grumazii, brațele. Ochii lui de vultur se umplură de lumini, inima îi bătea să-i scape din piept, și el se trezi îmbrățișându-o cu patimă.

„Dragă, scumpa mea Olimpie“ îi șopti el sărutând-o după ureche pe pielea fină și albă. Parfumul părului ei îl îmbătă îndată. I se părû iarăș că 'n clipa asta s'a născut, că nu există nici trecut nici viitor, ci numai clipa de față, pe care o umplea întreagă doamna Olimpia.

Femeia îl înlănțui cu brațele și-l strânse la piept. Trupul ei tremură înfiorat.

„Azi săvârșesc întâia negligență, dragă“, zise Ion Florea. „N'am fost în birou.

— Azi nu este birou, puiule, nu știi că azi e sărbătoare?“ îl întrebă uimită doamna Olimpia. „Azi e a doua zi de Rusalii“, adause cercetându-l cu privirea.

Ion Florea se gândi puțin.

„Da, adevărat, îmi uitasem“, zise el. „Cum fusese ieri numai Duminecă, credeam că azi e zi de lucru.

— Nu, dragă. Eu am ales anume aceste

două zile“, șopti Olimpia. „Tu vei merge acasă numai dimineață. Da? Da?“ îl întrebă ea apropiindu-se și părând, că vrea să-l împungă cu fruntea albă, luminoasă.

Ion Florea îi prinse fața în palme, o sărută pe frunte, pe ochi. O îmbrățișă apoi și povara dulce a sânilor o simți pe pieptul său.

„Da! gemu el înfiorat. Am să rămân la tine până dimineață“.

Masa-i așteptă.

Ei mâncară mult, cu poftă. Din când în când Olimpia turnă vin vechiu în pahare. Lichidul gâlgăia, curgea în paharul de cristal, umplându-se de mărgele mici, aurii.

Pe trotuare, afară, sgomotul crește mereu. Lumea se strecură veselă, ciripitoare, spre parc. Ion Florea se apropie pe-o clipă, privi prin geam, dar se retrase repede, ca și când acolo afară ar vedea o scenă îngrozitoare. El eră palid și ochii lui păreau speriați.

„Ce ai, puiule, ce ai?“ întrebă doamna Olimpia. El nu răspunse. Ea se apropie de Florea, care șezuse pe sofa.

„Ce ai? Ești așa de palid!“ zise ea cu vocea înfrigurată.

„N'am nimic, dragă, ei vino la mine. Vino repede în brațele mele“, răspunse el, întinzându-i brațele. Și după ce-i simți trupul plin și cald, ochii lui de vultur priviră cercetători prin casă. Ca și când ar căuta un dușman. Ca și când ar zice: „Cine poate să mă biruiască pe mine?“ (Va urmă).

Cântece.

Și vezi atunci vrăjit, pe semne,
Sub ploaia razelor de stele,
N'am aruncat cerutul bulgăr
În groapa visurilor mele...

Căci seara când îmi trag oblonul
Îmi trec fiori răzleți prin minte
Lăsând în sufletul meu urme,
Ca crucile de pe morminte...

*

Alintați adorm sălcâmi,
Cade umedul amurg...
— Nu mai vine, nu mai vine,
Lacrimile mele curg...

T. Murășan.

Plâng sălcâmi și pe vale
Arc de negură s'a pus...
— Ramuri galbene de paltin
Cât o fi de când s'a dus?

Plânge luntrea rătăcită
Cu vântrelele pe lac...
— Unde ești, când în dumbravă
Toate cântecele tac?

Dări de seamă.

Volbură Poiană, „Spre viață”, poezii cu o prefață de N. Iorga. București, „Tipografia Românească”. Preful: lei 1.25.

După o mulțime de versuri publicate în revistele „Neamul Românesc literar”, „Freemătul” și „Chemarea”, d-l Volbură Poiană își strânge poeziile într'un frumos volumaș. D-l profesor N. Iorga a primit să-i scrie prefața, și 'n ea ne spune că poetul foarte tânăr își zice „Volbură Poiană”, adică acesta este un pseudonim. Ne spune că „e un suflet bun și blând, cu nobile avânturi, cu graiu limpede, vibrant de pasiune pentru lucrurile vrednice de a ne mișcă; scrie după datina veche a celor mari și glorioși ai poeziei românești. Va scrie și mai departe despre câmp și pădure, despre cer și ape, despre iubire și speranță, despre țară și neam”.

Cu aceste cunoștințe cetesc drăguțul lui volumaș de poezii. Prima poezie a dat și nume volumașului. Frumoasa poezie este „Cătră Basarabia”, ce ne înfățișează pe Moldova plângând răpirea fiicei sale. Ea ne spune:

„Cum te-a răpit din casa bătrânească,
Fecioara mea, copilă 'ntre fecioare!
De-atunci nu mai am o zi de sărbătoare,
Și nu e nimeni să mă liniștească”.

(Pag. 7.)

Ce frumos ne arată tendința de rusificare, în versurile:

„Din fundul depărtat al unei uliți
Pornește val spre tine cu putere
Nebuna ură 'n pofta lăcomiei,
Să-ți prăpădească rostul tău pe lume,
Să nu-ți mai știe nimene de nume,
Să te-adâncească 'n noaptea vijeliei”.

(Pag. 9.)

Și mai departe:

„De-un veac n'ai cunoscut în sate hora”.

(Pag. 10.)

Ne arată apoi că doina se duce 'n sbor la cea ro-pită, și-i ascultă plânsul. Frumoase sunt strofele:

„În sbor la tine doina noastră vine
De-ascultă plânsul tău în amăgire;
Tu ne trimiți în dor de amintire
Cuvânt scaldat în lacrimi și suspine.

Ascultă doină: cântul ei de jale
Din sbor să-l prinzi și adă-ni-l aproape,
Să-l cânti mereu pe margene de ape;
Azi, noi trăim sub aripile tale.

Să-l fure-al codrului frunziș de vară,
Să-l ia și vântu 'n calea lui spre zare,
Să-l înțeleagă razele de soare,
Să nu mai știe cântul de hotară!

Izvoarele să poarte 'nfiorarea
Suspinelor și-a lacrimilor stinse,
Să ne-amintim că suflete aprinse
Vor ispăși păcatul și 'noptrea!”

(Pag. 11.)

A! Dar vor veni timpuri mai bune, zile cu soare.
Se vor sculă toți ca într'un gând. Cei plecați departe,
se vor întoarce bucuroși la sânul mamei, de care au
stat depărtați atâția amari de ani. Și-atuncia:

„Va 'ncremenii și soarele 'n țaria
Eternei bolți, de soare miruită
Va fi serbarea cea mai strălucită
Când noi vom stăpâni din nou moșia!”
(Pag. 12)

Tânărul a simțit și iubirea, și pare că și o ușoară
suferință l-a cuprins în vâlu-i. Dar pare să nu se fi
resemnat, căci ne spune:

„Din locul amintirii
Mai grabnic am pornit,
Să nu mă împresoare
Părerile de rău
Că azi mă dau uitării,
Și să tot plâng mereu”.

(Pag. 20.)

Urme de filozofie, de gândire sănătoasă, găsim în
poezia „În luptă”, una din cele mai reușite. De aceea
o cităm în întregime:

„Vezi, ducem toți o luptă nesfârșită.
Azi viața ce-i? O zi de muncă grea.
Și ziua ce-i decât o albă stea
Ce-și taie 'n noapte cale împlinită?

Încrezători suim pe-a scării treaptă
Spre lumea care singuri nu o știm
O clipă poposim, și iar pornim,
Dar nimene nu știe ce ne-așteaptă.

Se luptă adevărul cu minciuna,
Și cade adevărul sugrumat;
Minciuna singură a triumfat,
Din mâni nelegiuite-și ia cununa.

Cum taie fierul brazde pe ogoare
Ca să sporească înnoitul rod,
Așa în pieptul bietului norod
Durerea taie brazde-omoritoare.

Și va 'ncolți sămânța răzbnării
Ce-a îngropat-o cel nedreptățit,
Iar rodul ei atunci va fi plinit
Când buciună-vor largurile zării!

(Pag. 30.)

„Vis de aur”, ne aduce o notă de puternic pa-triotism, patriotism pe care îl întâlnim adesea în ver-surile poetului nostru. Frumoase sunt prima și ultima
strofă a acestei poezii:

„În noaptea grelelor păcate
Pierl-va fulgerul din cer;
Vom pune 'n brațe ostenite
Țaria brațelor de fier.
Va duce Dunărea departe

Potop de lacrimi fierbinți,
Vor ispăși feciorii jalea
Și chinul morților părinți.

La semnul desjugării noastre
S'or aruncă din matca lor
Și Dunărea și Tisa, Nistru,
Să întregească un popor,
Trezit în nopțile de geamăt
Când taie fulgerul prin nori,
Tunând în glasul altor vremuri:
Cântați, strigați, învingători!”

(Pag. 37.)

Mai departe vom găsi crâmpie de amintiri, sau altele ca „Primăvara”, bogate în descriții, ca atunci când ne arată în frumoase versuri cum este primăvara, fragment care vădește o bogată imaginație și o mare ușurință în versificație:

„Are ochii de cicoare,
Păr din razele de soare,
Obrăjori de lăcrimioare,
Buze roșii ca de mac,
Dinții de mărgăritare,
Haine albe și ușoare,
Și cercei de brebenei.
Ea și-a pus la gât mărgelile:
Dediței și viorele,
Să se poarte după plac.
Iar la piept și-a prins o floare,
Floare-albastră de cicoare
Presărată cu scantei.
Fuge iute pe câmpie,
Cu dor mult, cu bucurie.
Sboară 'n cale-i rândunele,
Ea s'alungă după ele:
Rândunica poți să-i zici.
Nu-i nici mică, nu-i nici mare,
Râde dulce 'n alergare,
Numai jocul să nu-i strici.
Calcă vesel pe ogoare:
Unde calcă, crește-o floare,
Și la floare fluturi vin.
Smoc de iarbă boierească
Ține ea la cingătoare.
Înverzește cu-o suflare
Pomii toți de prin grădini.”

(Pag. 60.)

Altădată găsim ca în „Atunci...” povestirea cinei celei de taină, când Isus spune apostolilor că unul dintre ei îl va vinde, și cum Iuda rușinat se scoală și părăsește cina, recunoscându-și vina vânzării Mântuitorului lumii, sau povestea răpirei Basarabiei ca în „Se 'ncheie veacul...”, sau ca în „Sărbătoare”, unde ne vorbește de sărbătoarea Învierii, sau povestirea bătrânului „Sirețiu”, al cărui cânt îl ascultă

„Când după deal se stinge și cea din urmă rază”.

Cântec de jale și de durere, cântec în care-i spune de frumosul pământ al Bucovinei, supt din trupul Mol-

dovei, și unde o nemărginită durere sălășluiește în toate inimile românești, și termină în această poezie astfel:

„Târziu pornesc spre casă; am înțeles ce spune
Sirețiul, vestitorul de suferinți amare,
Și par'că iau cu mine cântarea unei strune
Din care se desprinde aprinsa rugăciune,
A unui neam ce luptă...
Cântarea se 'ntărește, în sbor o poartă vântul:
La ceruri o s'ajungă de pe pământ cuvântul.”

(Pag. 93.)

În poezia „Lui Radu” găsim iar o parte din amintiri din copilărie și o descriere a locurilor în care s'a născut și crescut poetul, locuri pe cari le-a revăzut de tot în urmă, în care găsim urme de părere de rău pentru bogățiile încăpute pe mâni străine, sau cugețări reușite ca cea din strofa:

„Și câte idealuri pier în lume
Ca petele aprinse de lumină,
Vezi, trupul nostru nu-i decât ruină,
Doar fapta-i cunoștința unui nume”.

(Pag. 107.)

După ce ne spune în poezia „Averea mea” că el n'are bogății, că singura lui avere e cuvântul și „o mândră cum n'au nici împărății”, ne face în cea din urmă poezie, și cea mai lungă (vreo 350 de versuri), un fel de apologie a iubitei lui, pe care ne-o arată cât se poate de amănunțit, pe care o descrie în culorile cele mai reușite, în poezia „Cântarea ta”. Astfel ne spune că de chipul ei frumos „se miră trandafirii”, că privirea ei e „un răsărit de soare”, în mers are „grăbirea sălătoare ce-o lămurește 'n pasul lui izvorul, când spre-alte zări îl poart' a lui cântare”, că mlădierea ei feciorelui că-i

„Ca adierea unei crengi ușoare
La adierea vântului de seară”.

Că surâsul ei n'are asemănare cu-a nimănui, că

„În ochii ei poveștile bătrâne
Ascunse stau ca 'ntr'un bogat tesaur,
În ochii ei surâd atâtea zâne
Și-atâția feți frumoși cu păr de aur...
În ochii ei ca 'n picături de rouă,
Se frânge raza vie pe la soare”.

Și termină această bogată apologie cu versurile:

„Din revărsarea zorilor de vară
Te-ai întrupat ca să petreci în lume,
Și sunete de liră, de chitară
Menite-au fost să-ți cânte al tău nume.
Izvoarele cu tremur s'ar întoarce
Din mersul lor când te-ar zări pe tine,
Și firul frumuseții ți l-ar toarce
În freamătul zorit de mandoline”.

(Pag. 123.)

Altădată, în urma desnădejdiei, găsim accente de pesimism, însă slab.

Și după ce am arătat diferitele părți ale poeziei lui Volbură Poiană, să căutăm a resumă.

După cum și în prefață ni s'a spus, și după cum ne-am fi așteptat chiar din numele pe care și l-a adoptat, nume foarte frumos, poetul cântă primăvara, câmpul, pădurea, florile, fericirea dela țară, cântă iubirea, dragostea de țară, lasă să se întrevadă pe ici pe colo gândurile și speranțele lui pentru un viitor mai bun și mai demn pentru noi toți; cu aceste note distincte ni se înfățișează poezia lui Volbură Poiană, poezie sinceră, reușită, îmbrăcată într-o limbă aleasă și într-o versificație reușită, ușoară; el este dintre tinerii poeți ce se ridică unul dintre cei în cari va trebui să punem speranțe bune pentru mai târziu.

Poate că multora nu vă place poezia lui Volbură Poiană, poate că nu vor găsi în ea prea mult „element intelectual”, „complex de idei și sentimente proprii pentru această epocă”, poate că vor găsi puternice urme de „primitivitate în literatură”, știți d-voastră ca și la poporaniști, țăraniști, poate că nu vor găsi o „individualitate”, după cum cere simbolistul ardelean Emil Isac, care va avea încă odată mai mult prilejul de a striga, că din această pricină nu progresează poezia românească; și câte alte învinuiri nu i se va putea aduce?

Îl sfătuim însă să urmeze sfaturile celui ce i-a făcut prefața, căci nu va greși.

„Din când în când un măgar de critic îi va svârli o păreche de copite, pe când cealaltă turmă va paște nepăsătoare ca pe o ramură nouă a mai cântat un glas de tinereță. Nu-ți pese, dragă „Volbură Poiană”. Nebunia și farsa prostească își pot avea ceasurile, bunul simț are eternitatea. Și d-ta ca și mine credem într'ânsul”.

București, Iunie 1912.

Traian G. Dimitriu-Șoimu.

88

Tit Bud, *Date istorice despre protopresbiteratele, parohiile și mănăstirile române din Maramurăș din timpurile vechi până în anul 1911*. Gherla Tipografia diecezană, 1911. 104 pag. Preț: 3 Cor.

Literatura noastră istorică, a luat de câțiva ani un avânt îmbucurător. Un merit incontestabil în acest curent de producție îl are de sigur d-l Iorga, care prin munca sa excepțională a trezit pretutindeni interesul pentru desgroparea și cunoașterea trecutului nostru sub toate raporturile. Astfel alăturarea de d-sa, muncesc astăzi o seamă de istorici din cei mai bine pregătiți atât dincolo cât și dincoace de Carpați, contribuind prin lucrările lor originale, publicări de documente, însemnări, traduceri ș. a. la cunoașterea tot mai limpede și mai amănunțită a vieții neamului nostru.

La noi în Ardeal cultul istoriei are frumoase tradiții. Să știe de altfel, că adevărata istorie la Români începe a se scrie aici în Ardeal la sfârșitul veac. XVIII-lea prin Clain, Șincai și Maior. După ei totdeauna s'au găsit scriitori, cari chiar când nu erau istorici de profesie, totuș se ocupau în mare măsură de problemele istoriei. Lângă aceștia însă, în fiecare epocă întâlnim și pe scriitorii profesionali, cari își făceau un scop al vieții din cercetările istorice.

Acesta este cazul cu Barițiu, Popea, Bunea. Cu moartea neașteptată a regretatului Bunea, se credeă că în istoriografia ardeleană a rămas un gol însemnat, care nu va putea fi curând umplut. Temerea aceasta nu eră justificată. Din norocire astăzi sunt o seamă de tineri bine orientați în istoriografie, și dela hărnicia lor atârână, ca literatura istorică ardeleană să fie nu numai îmbogățită cu noi lucrări, ci și corectată în multe puncte greșit, sau tendențios desvoltate.

În acest scop sunt de un netăgăduit folos și contribuțiile ocazionale ale diferiților cărturari, strângători de documente, însemnări și tradiții istorice, alcătuitoari de monografii după comune sau chiar ținuturi. Acestea vor servi istoriografului ca material prețios la construirea unei istorii critice a neamului și bisericii noastre. Astfel de culegeri și monografii s'au dat în timpul din urmă din mai multe părți. Părintele Bud e unul dintre aceștia. Ca maramurașean, eră firesc să se ocupe mai mult de trecutul acestui ținut. Dealtfel constatăm cu plăcere, că Maramurașul, sub raport bisericesc, a devenit obiectul de cercetare al mai multor cărturari. Astfel avem pe pâr. Bârlea cu însemnările din bisericile maramurașene, apoi pe prof. Ciple cu episcopia de Maramuraș, și în fine pe pâr. vicar Tit Bud, care și până acum a dat două lucrări istorice relative la Maramuraș. Lângă acestea mai adauge acum una nouă. Ea nu este o istorie pragmatică a protopopiatelor și parohiilor din Maramuraș care să-ți dea icoana clară și unitară a acestui ținut, ci mai mult o înșirare fragmentară de date istorice, culese cu multă stăruință. Un fel de magazin, care cuprinde știri interesante, adeseori cu însemnătate chiar pentru istoria bisericii ardelenne generale. În temeiul lor, va avea să se scrie în urmă monografia sistematică a protopopiatelor și parohiilor maramurașene. Pâr. Bud în cartea sa dă însemnări istorice despre cele 6 protopopiate, al Vișeuului, Izei, Coseului, Sighetului, Iodului și Marei. Apoi al celor 49 de comune și 14 mănăstiri aflătoare în Maramuraș. Ele ne dovedesc, că trecutul lor s'a păstrat mult mai bine, decât ale acelor din alte ținuturi. Numele celui mai vechiu preot care se cunoaște e acela a lui Miclo (Miroslav) dela 1386 în Giulești (pag. 42). Iar cea mai veche biserică din Maramuraș e aceea din Iod înălțată la 1364 cum arată o însemnare făcută pe o grindă din podul bisericii (pag. 47). Dealtfel sunt număroase comunele, despre cari se păstrează date începând cu veacul al XIV-lea.

Alăturarea de amintirea cronologică a preoților, întâlnim știri și despre episcopii maramurașeni Demetriu Pap în 1637 cu reședința în Moiseiu, Silvestru dela 1645 pe care-l cunoaștem dela d-l Ciple, Iosif Stoica cel ce ținea soboare dese, Serafim din Petrova, episcopul necanonic, Dositeiu bătrânul, care sfințiă preoți noaptea de frica lui Patachi și Clain. Să credeă, că acest Dositeiu a fost ultimul episcop din Maramuraș. Pâr. Bud dă o însemnare din vechile acte vicariale, care spune că în 1739 eră episcop un anumit Gavriil din Bârsana (p. 24). Ar fi deci acesta, un nou episcop necunoscut. Această

singură informație însă nu este suficientă, pentru a constata episcopia lui. Mai ales după ce știm, că la 1736 Maramurașul a fost încorporat la episcopia ru-teană de Muncaciu, unde a stat până la 1850.

Despre mănăstiri, se dau informații foarte puține. E de interes știrea, cunoscută de altfel și de aiurea, că în 1672 Sava Brancovici a sfințit mănăstirea din Moiseni (p. 89). La această dată știm că episcopul local era Ioanichie Zeican, Brancovici însă primise dela Apaffy la 1662 stăpânire și peste Maramuraș.

Multe din aceste mănăstiri au servit ca reședință episcopilor, cum a fost cea din Peri, Uglea, Birsana, Moiseni, Budești, Petrova. Ele au dispărut sau zac astăzi în ruine, cu excepția câtorva, dar foarte puține. Datoria Românilor din Maramuraș, cari astăzi numără vreo 80,000 de suflete, este să restaureze ce mai pot, spre mângăierea credincioșilor și întărirea credinței noastre astăzi primejduită. Și un punct de vedere artistic, reclamă conservarea acestor monumente istorice. Sperăm, că după cartea pâr. Bud o să urmeze alte lucrări, cari să expună în mod sistematic istoricul comunelor, protopopiatelor și al mănăstirilor, utilizându-se și izvoarele cari i-au scăpat din vedere pâr. Bud.

Georg Müller, *Die ursprüngliche Rechtslage der Rumänen im Siebenbürger Sachsenlande*. Hermannstadt. Druck und Verlag von W. Krafft. 1912.

D-l arhivar al orașului Sibiu și universității săsești Georg Müller, un apreciat istoric al compatrioților noștri, a tipărit în Nr. 1 și 2 al publicației *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde* apărut de curând, un studiu întins de 234 pagini cu un indice alfabetic de LVI pag. plus o harta din 1804 a Sachsenlanden-ului. De aici a fost extrasă și în volum. Ea este de interes special pentru Români, întrucât se ocupă exclusiv de situația lor primordială de drept în raport cu Sașii din Fundus regius, pe al căror pământ locuim. Lucrarea este mult mai însemnată, decât să fie trecută în revistă cu câteva aprecieri sumare. De aceea ne rezervăm dreptul să revenim asupra ei într-o viitoare dare de seamă. Accentuăm de pe acum că autorul clădește studiul său pe cunoscuta teorie roessleriană privitoare la vechimea Românilor în Ardeal.

»

Dr. I. Mateiu.

Serbările dela Blaj, 1911, o pagină din istoria noastră culturală publicată de despărțământul XI „Blaj” al „Asociațiunii”. P. 450 + XVIII. Prețul vol. Cor. 3.50.

O carte voluminoasă, cu ilustrații numeroase ne-a dat despărțământul „Blaj”, care și-a luat îndatorirea de a aduna la un singur loc tot ce s'a scris și tot ce s'a spus cu prilejul rentat al serbărilor din vara trecută.

Când ai luat cartea în mână, retrăești filă cu filă zilele marelui prasnac al culturii noastre.

Dar știm cu toții, ce a fost acolo — va zice cineva — ce trebuință mai era de carte?

Întai, nu e adevărat, că știm cu toții, ce a fost acolo; nici măcar ceice au luat parte. Lucrurile s'au succedat cu o repeziciune atât de mare, impresiile au fost așa

de puternice și de multiple, încât multe din ele ne-au scăpat, fără a ni se fi putut imprima în suflet. Și de câteori nu ne-a lipsit chiar timpul fizic, pentru a participa pretutindeni și a vedea tot ce era de interes. Câți dintre oaspeți n'au văzut decât din fugă, expoziția aranjată în aripa nouă a gimnaziului?

Și cu toate aceste erau unele săli, ca de pildă secția istorică-culturală, unde puteai petrece o zi încheiată, dacă vrei să treci în revistă toată comoara de frumuseți, ce era îngrămădită acolo.

După „Cuvântul înainte”, volumul ne arată pregătirile, ce au premers acestor zile de sărbătoare, până în cele mai interesante amănunte.

Urmează salutul presei, pe o extindere de 20 pagini, cuprinzând articolele avântate ale presei noastre, scrise par'că toate de aceeaș mână!

Sosesc însă trenurile și lumea se înghesuște la gară într'o aglomerație, cum nu s'a mai văzut în acest orașel; arhieriei se coboară, apoi membri comitetelor: discursurile de binevoare le cetești apoi din volumul de față, căci la gară, de sigur, abia ai putut înțelege ceva.

Trenurile următoare aduceau tot mai multă lume românească, oaspeții nu mai încap în sala cea mare a hotelului „Univers”, se reslătesc pe aiurea, dar e plin pretutindeni.

Dimineața începe liturghia solemnă, ședința „Astrei”, deschiderea expoziției; banchetul la care s'au rostit atâtea vorbiri, dar din cari nu s'au împărțit decât fericirii, cari erau postați mai în centru. Restul știă numai, că vorbește cutare celebritate și, că vorbește, fără îndoială, cât se poate mai frumos!

După banchet piața cea mare a Blajului e plină de lume: conductul etnografic. Plăcăi și fete defilează în grupuri compacte, cu steaguri albastre; e atâta sănătate și vigoare în chipurile lor bronzate! E atâta nădejde adăpostită în masele aceste de oameni voinici, ce se mișcă încet și maiestos, ca valurile unui fluviu puternic.

Eu le vedeam înșiruirea lungă

De muncitori nerăsplătiți ai pâinii

.....

Și două lacrimi mi-au tăiat vederea

Căzând încet în bulgării țărâni...

Seara concertul maestrului Mureșianu. Apoi în ziua a II-a parastas, ședința festivă, sborul lui Vlaicu și de aci înainte nu mai știe nimeni ce a fost, căci izbândă lui Vlaicu ne-a fascinat cu totul. Ca prin vis îmi amintesc par'că de „Mănăstirea Argeșului”, dar de altceva nu-mi mai aduc aminte... Și aici volumul îmi face servicii neprețuite, căci îmi lămurește multe scene și momente, peste cari am lunecat atunci din ușurință, sau din prea mare oboseală, după atâtea și atâtea emoții puternice, prin cari am trecut atât de rapid.

Urmează apoi câteva articole mai remarcabile, ce s'au scris cu acest prilej, cuvântările arhierilor, toastele, conferențele etc.

Asupra lui Vlaicu, volumul mai revine odată, dedicându-i un capitol separat.

De mare importanță e capitolul, care tratează despre expoziție. Fiecare secție e comentată și interpretată de specialiști, și comentariile aceste vor fi cu atât mai prețioase, cu cât puțini dintre oaspeții serbărilor au văzut expoziția. În adaus, profesorul Dr. I. Rațiu dă un foarte prețios catalog al secției istorice-culturale. Aflăm de aici ce lucruri de valoare posedă arhiva metropolitană, biblioteca lui Cipariu, biblioteca arhiepiscopozană și a profesorilor, colecția de mare preț a Mitropolitului Mihályi: obiecte de artă, manuscrise, cărți eclesiastice, istorice etc.

Cetitorul va avea o mare plăcere sufletească resfoind paginile acestei cărți, căci pentru prețul bagatel de cor 3.50 va avea deliciul de a rețrăi amănunțit minunatele zile ale serbărilor, ce ne-au rămas în amintire, ca vraja unei nopți de vară.

Al. C.

88

Dumitru C. Moruzi, „*Pribegi în țară răpită*“. Roman social. Iași, 1912. Preț: 3 lei.

Desigur sunt dintre celea mai puternice legătura sângelui și legătura pământului. Oricât ar cercă unii utopiști să le ridiculizeze, ele există și azi ținând popoarele închegate în șiruri strânse. Sunt clipe în viață când patimile omeniești, atâtea de deosebite interese, par a rupe pe-o clipă aceste legături. Dar ele, pentru adevărații oameni, sunt cu mult mai adânci decât să nu se răsbune, să nu-i facă nenorociți pe toată viața. În răsbunarea lor nu se mulțumesc cu o jertfă, ci trec dela tată la fiu, ținându-le mereu înaintea ochilor sufletești spectrul sacrilegiului.

Adevărul acesta vrea să-l arete în romanul „*Pribegi în țară răpită*“ d-l Dumitru C. Moruzi, ducând în Basarabia robită, familia Mavrocosta, din care au

șezut domni pe tronul Moldovei. Afară de ficiorul său Andrei, care crescut la Paris, trăind în deosebite centre ale lumii, n'a fost nici pe-o clipă român, toți ceilalți Mavrocosta: bătrânul, prințesa-nevestă-sa, Titi, ficiorul mai mic, rămân nenorociți în urma încercării prințului Mavrocosta de-a rupe legăturile de pământ și de limbă ce le-a avut cu Moldova.

Pe lângă toate peripețiile dureroase, romanul e optimist chiar prin triumful sfintei legături ce ne face să aparținem unui singur neam, toată viața.

Dar e optimism în „*Pribegi în țară răpită*“ și prin spulberarea credinței greșite ce-o nutri un restimp înstrăinatul Mavrocosta, că România, cât de curând va ajunge sub brâncă ursului de Miază-noapte. Marile schimbări din țară i-au luminat sufletul boerului basarabian și i l-a întristat în acelaș timp. S'a bucurat văzând că România abiă dela unire va începe să trăiască, și s'a tulburat simțind că el nu se mai poate întoarce în țara lui, după ce jurase credință țarului, împărăția căruia începuse o urască chiar dela început. Convingerea aceasta a lui Mavrocosta, că Moldova și Muntenia nu vor fi decât niște „gubernii“ ca și nenorocita Basarbie, au mai nutrit-o destui boieri; poate sunt chiar astăzi cari cred mereu într-o „ocupare străină“. La toată întâmplarea, o astfel de convingere denotă o slăbiciune, care nu poate naște, crește și stăpâni decât în familiile cari, cât de cât, sunt încrucișate cu sânge străin. Unirea, apoi neamul nașterii principatelor desigur n'a pornit din inimile coborîtorilor din Bizanț.

Cartea d-lui Moruzi e scrisă cu dragoste, cu avânturi pe alocuri, și e totodată un prinos adus Basarbiei răpite, pe care așa de puțini au cercat să ne-o arete.

A.

Cronici.

Literatură.

Curente literare în literatura română.¹⁾

La cursurile din Vălenii-de-Munte, d-l profesor N. Iorga a vorbit într-o prelegere de curente, și curente din literatura română, spunând că vorbește despre aceste lucruri fiind rugat mai ales de ardeleni și bucovineni, cari stau întrucâtva mai departe de așa numitele „curente literare“. Ne spune că ține să vorbească despre acest lucru pentru că să-lămurească unele lucruri, și să îndepărteze multe păreri greșite.

„Mulți întrebunțază vorba „curent“, fără ca să-și

¹⁾ Într'un număr trecut s'au făcut câteva constatări sumare cu privire la o anchetă literară pornită în București. Acum se întregeste acea constatare cu o părere îndestul de autorizată, care va face tranziția la cele ce pregătesc cu privire la „mișcarea nouă“.

T. G. D. S.

dea perfect seama de ce însemnează acest cuvânt. Pentru că nu poate fi vorba de curent acolo unde se mărește, se dă proporții prea mari, adesea ridicole unei direcții. În literatura noastră sunt oameni cari par a fi un fel de posteritate în judecarea lucrărilor de artă în general. Dintre acestea fac parte și ardelenii și bucovinenii, cari par a face parte din categoria aceea care judecă cu puțin mai târziu anume mișcări, direcții ivite în mișcarea culturii românești.

„De mulți ani a prins la noi „estetismul“, și e împărțit tocmai de aceea cari îl pricep mai redus. O sumă de filozofaștri caută a răspândi acest nou fel de a judeca o operă de artă. Esteticii judecă cum vor literatura, mai ales când e vorba de „curente“, cari au origine, termen de comparație în mișcări similare străine și țintă. Pentru ei toate aceste lucruri par a nu exista. Ei nu pot fi opriți în nici un chip dela felul lor de a judeca literatura. Nu e însă slobod să se apropie de lucruri cari sunt astfel cum sunt, căci atunci se găsesc într'un domeniu de relativitate,

și trebuie să primească și ei această rezultantă în legătură cu această relativitate.

„Iei un subiect și-l ridici în slava cerului și vezi problema slăbind. Vine însă o clipă când îl trănțești de pământ, și-atunci vezi răsărind un puternic produs. Atunci multe din închipuiri trebuiesc jertfite. Astfel se întâmplă și cu literatura.

„Nu ca istoric, ci din punct de vedere istoric vorbesc. Există acest mod aplicabil cu toate părțile, și poate aduce rezultate foarte mari și interesante. Fiind aplicat se câștigă foarte multe lucruri.

„Noi vom zice în loc de „curent“ altfel. Vom vedea cât de greu se poate ajunge la un adevărat „curent“. Mulți îl iau în înțeles de modă, care înseamnă același lucru ca și în celelalte împrejurări: dorința de schimbare superficială a vestmântului exterior. La intervale foarte scurte, apar astfel de mode literare. Astfel avem moda cu un vers lung și unul scurt, versuri lipsite și de sinceritate și de muzicalitate. Moda literară e foarte contagioasă, — mai contagioasă chiar decât cealaltă modă, — și e expusă la exagerări. Ea e foarte molsitoare, fiind din ce în ce mai mult lipsită de sens și înțeles. A numi așa ceva „curent“ e cât se poate de absurd, — e absurd a numi „curent“ ceva lipsit cu desăvârșire de armonie, logică, expresie, sinceritate.

„Ceva mai sus de modă este influența, care iarăș nu poate fi privită ca „curent“. Poate fi de proveniență străină, nouă sau înnoită. E un lucru exterior pentru literatura în care se introduce. Nu însemnează acest lucru o transformare, însă. Aceasta în cele mai multe cazuri. Influențele rămân aproape totdeauna departe, prea departe de viața, de sufletul celui popor. E mai mult trezirea unor anumite elemente preexistente. De cele mai multeori acei cari vor să introducă o influență străină seamănă cu acei grădinari cari îngrijesc bine grădina, udă pământul, dar care nu pun în pământ elementul generator, și cari totuși așteaptă să răsară ceva din acest nimic.

„Când îți vine literatura parfumată și cu tenghiuri, când îți vin macaroanele simboliste, când îți vin sisteme de intelectualizare a literaturii, sau neoroză baudelaireană, toate aceste lucruri cari nu sunt noi, nu poți ca să te temi. Doar Macedonskyanismul e vechiu. În forma lui el e mai curat, mai puțin exagerat și mai nobil, mai îndrăzneț, decât decadența actuală. Macedonskyanismul datează la noi de mult, înainte de a apărea „Literatorul“ lui Alex. Macedonsky și Mircea Demetriade; și eră mai nobilă această mișcare, decât mișcarea „Vieței Noi“, care pretinde a fi deschis era modernismului în literatura noastră. Deci nu e nou, nu e nici „curent“, ci e o derivație a romantismului apusean, care n'a prins însă la noi.

„Sunt poate primul și singurul Român, care a cetit dela un capăt la alta opera lui Baudelaire, care nu e deloc simbolist, care eră însă bolnav, poezia lui e o poezie sinceră, extrem de dureroasă, o poezie parnasiană. Cine ne-a dat într-o ediție pretențioasă și ridicol de scumpă „Poemele în proză“ a lui Baudelaire“ n'a adus un serviciu așa zisului simbolism român. Dar între începuturile simbolismului și faza lui actuală e o

mare deosebire: vedem acea luptă, jertfă pentru izbândă unui ideal, să zicem, la om care nu se vede deloc la urmașii lui. Prin 1890, când mai apărea „Literatorul“ se grupaseră în jurul lui o sumă de scriitori, cari nu aparțineau așa zisului „curent simbolist“. Deci și simbolismul derivă dela o influență, el nu e „curent“.

„Dar de unde vin macaroanele simboliste? În America eră un timp în care eră tendința de a se imita orice lucru european. Lucrul acesta în toate direcțiile și desigur și în literatură. În proză avem pe Washington Irving, iar în poezie pe Longfellow, produse literare cu totul lipsite și nepotrivite cu viața și spiritul american. Eră un romantism inspirat din veacurile trecute, romantism, care nu putea fi înțeles de Americani. S'a făcut atunci o revoltă, o mișcare contra acestui sistem de a face literatură. Witman a început să scrie un nou fel de poezie, o poezie pur americană, o contopire de proză și poezie, dar prezentându-se ca o simfonie particulară. Avem dar în această poezie origina versurilor lungi și scurte, și avem dar la noi de-a face tot cu o influență. O influență e ca o pasăre, care se lasă din sbor deasupra unei ape și care nu lasă din sboru-i altceva nimic decât câteva pene.

„Un curent extermină influențele.

„Dela încetarea „Semănătorului“ s'a dezvoltat o influență politică asupra literaturii. E o anumită politică izvorâtă din literatură, dar o politică personală nu-și are niciodată originea în literatură. Influența fostei reviste nu a fost numai literară, ea a fost în linii mari o influență socială, unită, ca o consecință, cu una politică. Noi stăm prost cu cetitul. Cetesc băieții tineri până la o anumită vârstă, până nu se înregimentează într'un partid politic dela care să aștepte o situație mai bună, fetele nu cetesc deloc, sau dacă cetesc, cetesc reviste străine — nemțești, franțuzești, ungurești — sau anumiți scriitori din motive personale. Publicul mare lipsește la noi.

„Apar atunci mecenate, dar mecenate moderne, politice, cari încurajează pe scriitori, cari le dă prilejul unei stări mai bune scriitorilor, cari visează la starea scriitorilor din apus. După dispariția „Semănătorului“ vin o sumă de reviste, susținute de partide, plătindu-se colaborarea. Plătindu-se scriitorului ca să scrie la aceea revistă și să nu mai scrie la altele, și se ajunge astfel ca scriitorii să fie stăpâniți de politica răsplătitoare, să fie ca sub tutela politicianilor. Când sunt la putere unii, revista susținută de ei se prezintă mult mai bine. În opoziție se resimt multe scăderi. Astfel se face că avem reviste literare liberale („Viața Românească“ și „Flacăra“) conservatoare („Convorbiri Literare“) și conservator-democratice („România Viitoare“ a dlui A. Bădăraș și „România Nouă“ a d-lor N. Xenopol și Mih. Dragomirescu). Politică zic toate că nu fac; dar prin felul cum privesc, cum judecă anumite fenomene sociale aparțin partidelor respective. Scriitorii sunt astfel regimentați în patide — și bine înțeles răsplătiți fiecare după greutatea sa! Dar câte talente s'au născut de atunci în-

coace? Oare ce talente. s'au format la „V. R.“ sau „Conv. Lit.“ sau la răposata revistă „Socială“ adevărat socialistă a junelui Cocea? Căci Arghezi și Galactioni n'are nimeni pretenția de a fi talente!

„Dar să trecem la influența personală, care iarăși n'are aface cu „curente“. Influența personală nu poate da niciodată naștere unui curent. Cine stăpână mai mult dezvoltarea literară între 1860—1870 decât d-l Titu Maiorescu? Ce luptă, ce covârșitoare luptă a dus d-sa pe ogorul literaturii noastre. Curăția doborâ, exclude și nimeni nu putea trece fără prealabilă-i carantină. A dat însă această personalitate cu „curent“? Nu! Junismul nu poate fi socotit ca un curent.

„Ajungem astfel la școala, care iarăși e ceva mai puțin decât „curent“. Școala dă o formulă poetică, un metru nou, rime — cum au dat Eminescu, Coșbuc, Goga. Școala e un lucru de tehnică, nu-i în legătură directă cu sufletele noastre ale tuturor. În pictură școala are un rost nemăsurat, în literatură se mărginește numai la tehnică, care nu face nimic în fața unui vers sincer cald. Puneți alături versurile tehnice ale lui Victor Eftimiu și poezia sinceră, trăită a lui Iosif, care deși n'a adus un metru nou, este totuși atât de aproape de Goga. La poezi școala e aproape indiferentă. Talente cari să rămână nu pot fi din școli tehnice. De aceea pot fi oricâte școli.

„Un „curent“ e legătura nouă între literatură și societate, cu sau fără tendința de a influența, dar care poate să influențeze societatea din care s'a născut. Literatura e dela noi, pentru noi. O literatură care nu-i în legătură cu societatea, nu-i literatură. Literatura se desface prin scriitor din sânul unei societăți, și influențează prin scriitori asupra societății. Ea e sufletul câtorva oameni. „Curente“ sunt mijloace de stabilire a legăturilor ce trebuie să existe între literatură și societate. O literatură dăinuiește atunci când din întreaga viață a unui popor pornește un nou suflet.

„Recunoaștem astfel numai două curente în sec. XIX.

„S'a încercat o literatură „socială“ condusă de d-l G. Dobrogeanu-Gherea. Din această mișcare făceau parte Delavrancea, Vlahuță și Caragiale. Și într'un colț neîncredător ședeam eu cu cei 19 ani ai mei. La „Literatură și Știință“ scriau toți. N'a ieșit însă nimic de aci, pentru că izvorul eră fals.

„S'a încercat așa zisul „poporanism“ importat la noi din Rusia. La noi n'a prins și nici nu poate prinde, căci la noi nu există decât o singură nație, spre deosebire de amalgamul din imperiul rusesc, unde sunt atâtea națiuni, și atât de specific diferite, încât a face poporanism acolo se poate, cum iarăși nu se poate face poporanism la noi.

„Vedem dar cele două curente. Noi am avut în veacul trecut nevoie de două lucruri: 1) o țară românească și 2) o stăpânire exclusiv românească. Fiecare din cele două curente reprezintă una din aceste nevoi. Primul curent a plecat dela „Dacia Literară“ și „Arhiva Românească“ cu Cogălniceanu, Alecsandri, Bolintineanu, Bălcescu. E curentul pornit la 1840, care a pregătit prielnică dezvoltare a celui al doilea curent născut între 1880 și 1890, din nevoile tuturor.

„Ce a dat aceste curente, nu e nevoie să mai adăugăm.

„Cine vede în modă, influență, influență personală, școală — un curent, acela probează că nu pricepe înțelesul deplin al acestui cuvânt, acela nu poate pricepe îndeajuns rostul unui curent literar“.

Astfel lămurește fostul director al „Semănătorului“ această problemă culturală. De aci se vede perfect cum toate tendințele sunt clarificate și îndepărtate, și cum nu răsare în fața noastră decât două uriașe curente. Celelalte pseudo-„curente“, treceți-le în una din categoriile: modă, influență, influență personală, școală.

Aceste lucruri întregesc și aduc o nouă lumină față de constatările noastre făcute relativ la ancheta literară asupra existenței și viitorului „curenților“ actuale. Ea ne dă multe lucruri noi, cari ne vor ajuta în examinarea mișcării simboliste, pe care o vom lămurii-o mai târziu.

București, August 1912.

Traian G. Dimitriu-Șoimu.

Istorie.

O lămurire.

— Supplex libellus Valachorum și Gherasim Adamovici. —

În darea de seamă, ce s'a publicat în „Luceafărul“ Nr. 27, la pag. 520, asupra broșurii d-lui Dr. Silviu Dragomir: „Correspondența episcopului Gherasim Adamovici“ etc., d-l Dr. I. Mateiu susține, că afirmațiunea episcopilor Adamovici și Bob din memorandumul înaintat monarhului la 1 Iulie 1792 ar fi diametral opusă cu ceea ce comunicase Adamovici mitropolitului Stratimirovici în epistola sa din 10 Iunie 1791, astfel încât „sau una sau alta e adevărată“. Recensentul e „dispus a crede, că mai curând cuprinde adevărul scrisoarea decât petiția. Căci ar fi imposibil, ca Adamovici să nu fi împărtășit mitropolitului din Carloviț pașii întreprinși pentru obținerea voiei prealabile a împăratului Leopold II. de a înainta cererile Românilor... Dimpotrivă. Adamovici, după cum mărturisește însuși, n'a cutezat să facă nici măcar o copie a Supplex-ului, cu atât mai puțin să intervină pentru înaintarea lui la Tron“. —

Această interpretare e cam silită și nu ține în deajuns cont de firea lucrurilor și a împrejurărilor.

Înainte de toate trebuie să constatăm din cuprinsul celor câteva epistole, cari s'au păstrat din corespondența lui Adamovici, că acesta este în genere foarte puțin comunicativ, adeseori chiar de o precauțiune exagerată în scrisorile sale către Stratimirovici. Astfel se poate admite foarte ușor, ca el să nu fi împărtășit mitropolitului din Carloviț toți pașii, ce a întreprins în chestia „Supplexului“ sau chiar dacă i-ar fi împărtășit, să ne fi rămas necunoscută această împărtășire. După cum arată episcopii în memorandumul din

1 Iulie 1792, pregătirile pentru „Supplex Libellus” s’au început curând după publicarea rescriptului restitutoriu din 28 Ianuarie 1790. Din anul 1790 însă nu s’a păstrat nici o epistolă a lui Adamovici către Stratimirovici. Despre comunicările, ce va fi făcut acela acestuia, în cursul anului 1790, nu avem nici o știre, fiind cunoscute numai epistolele lor dintre 2 Martie și 30 Octomvrie 1791.

În epistola sa din 10 Iunie 1791 comunică Adamovici lui Stratimirovici, că „dintre Români, unii de aici au compus o instanție în numele clerului și al poporului unit și neunit, care au trimis-o prin postă Majestății Sale”...

Iar în memorandumul din 1 Iulie 1792 amândoi episcopii, Adamovici și Bob, arată pe larg împrejurările din cari a izvorât mișcarea pentru „Supplex Libellus” și influența cărora s’au simțit și ei înduplecați a lua parte activă la această mișcare.

Cu supunere răspundem — scriu episcopii — că după publicarea așa numitului rescript restitutoriu din 28 Ianuarie 1790, prin care s’a înlăturat sistemul, ce fusese în vigoare dela anul 1784 și în sensul căreia toate națiunile din principat formau o singură națiune, cea transilvană — aruncându-se dintr-o parte și din alta vorbe și obiecțiuni, că Românii nu sunt după lege primiți (recepți) și prin urmare nici nu sunt vrednici de beneficii și oficii, multor Români din cler și dintre nobili și altor onorațiori din diferite părți ale provinciei le-a dat ansă să ne roage în mod foarte stăruitor pe noi subsemnații (episcopi), să expunem prea augustului principe gravaminele națiunii și să ne rugăm, ca aceasta să fie așezată în uzul tuturor drepturilor civile. Mărturisim sincer, prea auguste principe, că ne-am împotrivit a da ascultare astorfel de cereri, deși ni s’au făcut în repeșite rânduri, ci mai vârtos am sfătuit pe toți laolaltă și pe singuratici, să fie în liniște și cu răbdare. Dar acest fel de purcedere ni s’a luat în nume de rău din partea națiunii și, spre durerea inimii noastre, a trebuit să auzim, cum ni se spune din mai multe părți: că nu voim să fim de nici un folos turmei noastre, câtă vreme cererile ei nevinovate și foarte drepte ne împotrivim a le înainta la augustul principe. Deschizându-se apoi dieta către sfârșitul aceluiaș an¹⁾ am fost din nou împresurați din toate părțile cu rugări și obiecțiuni; în o astfel de stare a lucrurilor, câtă vreme se manifestă din toate părțile dorința națiunii, ce am putut noi să facem altceva decât să înaintăm, în luna Martie a anului trecut, la augustul Tron al Dreptății și al Milostivirii cererile umilite ale națiunii întregi²⁾ și astfel inimile cuprinse de tulburare

¹⁾ Convocată în 5 Noemv. pe ziua de 12 și deschisă în 21 Dec. 1790.

²⁾ „in tali rerum situ, dum desiderium nationis ex omni parte se manifestabat, quid potuimus aliud agere quam demissas totius Nationis preces mense Martio anni *praeteriti* (dec: Martie 1791) ad Augustum Justitiae et Clementiae Thronum *promovere*“...

să le readucem, după puțința noastră, la liniște. Știam, prea auguste principe, că recursul la augustul Tron nici celui din urmă cetățean nu-i este interzis, cu atât mai puțin unei națiuni întregi, care poartă cea mai mare parte din poverile țării. Cu toate acestea pentru înaintarea amintitelor cereri ale națiunii ne-am dat silința a obține prealabil învoirea prea augustului principe, care domniă atunci cu glorie și cererile nu le-am înaintat la augustul Tron, decât după ce am primit știrea despre învoirea lui prea milostivă³⁾.

Aceste afirmațiuni categorice m’au îndemnat să susțin în broșura mea (pg. 13—14) în opoziție cu părerea d-lui Dr. Silviu Dragomir din broșura d-sale (pg. 4—5) că și „Supplex Libellus Valachorum” din 1791 a fost înaintat la tron tot de către episcopi, ca și cele două din 1792.

Părerea d-lui Dragomir eră acceptabilă la sfârșitul anului 1911, când și-a publicat dânsul broșura, bazat numai pe cele aflate în corespondența lui Adamovici, deci fără a cunoaște, cum s’au desfășurat lucrurile mai departe, după Octomvrie 1791 (cf. pg. 14—15). Acum însă, după ce atât călătoria celor doi episcopi la Viena, cât și cuprinsul memorandumelor înaintate de dânsii la tron, sunt lucruri cunoscute, nu cred, că această părere se mai poată susține. Nu se poate admite, ca doi episcopi să scrie lucruri neadevărate într’un act atât de important, înaintat tocmai monarhului și locurilor prea înalte, cari aveau cunoștință exactă despre toate fazele mișcării politice din 1790—92, erau deci în situație a controla adevărul fiecărui cuvânt din memorandele episcopilor. Mai departe, după ce episcopii au fost muștrați pentru memorandumul din 30 Martie 1792, psihologicește e neexplicabil, ca ei să fi cercat a-și agrava și mai mult situația, asumându-și răspunderea și pentru cel din 1791, dacă acesta n’ar fi fost înaintat tot de dânsii la tron.

În sfârșit țin să accentuez, că contradicția dintre cele cuprinse în epistola lui Adamovici din 10 Iunie 1791 și dintre afirmațiunile memorandumului din 1 Iulie 1792 nu-mi pare atât de acută, cum e dispus a o crede d-l Mateiu. Dacă Adamovici comunică lui Stratimirovici numai atâtă, că „dintre Români unii au compus o instanță și au trimis-o prin postă Majestății Sale”, aceasta poate fi mai considerată mai curând ca o formă prea vagă de exprimare („solita haec est loquendi phrasis”), decât ca un argument hotărâtor contra afirmațiunilor categorice dintr’un memorandum către monarh: „solliciti fuimus” și „promovimus”. Această formă vagă de exprimare nu exclude însă nici decum, că între acei „unii” cari „au compus și trimis instanța” la tron, au fost și episcopii sau mai ales ei, în primul rând. Pornind

³⁾ „...solliciti fuimus de praevie obtinendo ad preces illas nationis promovendas Augustissimum gloriose regnantis principis indultu easque non nisi accepto Clementissimi anuntis nuncio ad Augustum Thronum *promovimus*“...

din presupunerea, că „efectul astorfel de cereri atârână de suprema autoritate regească” (eorundem effectum a suprema dumtaxat Autoritate Regia dependere), pentru episcopi ca și pentru alți Români a fost o surprindere, de sigur neplăcută, când au aflat, că cererile lor s’au transpus dietei din Cluj. Ei fuseseră obișnuiți cu felul de procedare al luminatului Iosif II, care abandonase cu totul vechia metodă de a „Turcul te bate, Turcul te judecă”. Un moment ei au avut najvitatea de a nădăjdi că și Leopold II. va îndrăzni să le facă dreptate, fără a mai cere sfatul dietei din Cluj. Iar după ce au înțeles, câtă furie a produs „Supplex Libellus” în „patrioții” de pe atunci, și-au impus în cursul verii din 1791 o rezervă explicabilă, ca să nu cadă întreagă răspunderea pentru această faptă politică, numai asupra lor personal.

Astfel cred că se poate explica, în modul cel mai corăspunzător și mai apropiat de adevăr, tonul neîncrezător din corespondența lui Adamovici către mitropolitul Stratimirovici și reticențele vădite. Nu este exact, că el n’ar fi cutezat să facă nici măcar o copie a „Supplex”-ului, cum afirmă d-l Mateiu. Se vede chiar din cuprinsul epistolei citate că Adamovici avea o copie, pe care însă o trimisese episcopului Petrovici din Timișoara, rugându-l să „i-o întoarcă, să o aibă la sine”. — Dacă Adamovici n’ar fi avut nici o parte activă la compunerea și trimiterea petiției majestăței putea să facă oricât de multe copii în Sibiiu, fără a se teme, că „vor căută, cine a compus-o și cine a scris-o”. Tocmai teama și precauțiunea aceasta dovedește, pe lângă argumentele înșirate mai sus, — că episcopul, Adamovici deși „mărginit de instrucția” ce i s’a dat cu ocazia confirmării lui ca episcop ardelean, — n’a fost străin nici de pregătirea, nici de trimiterea vestitului „Supplex Libellus Valachorum” din 1791.

Dr. I. Lupaș.

Însemnări.

Sborurile lui Vlaicu. În cursul verii sufletul românesc a prins aripi. Inginerul Vlaicu, cu aeroplanul său, l-a înălțat în sferile înalte ale civilizației moderne. Poporul nostru de ciobani și de agricultori și-a înălțat cu sfială privirile spre „șoimul” ce străbatea văzduhul cu sborul lui minunat și, cuprins de entuziasmul superiorității, a izbucnit în urale, ce păreau că se contopesc într’un strigăt de biruință. În vreme ce aviatorii unguri din Budapesta se dădeau de-a bebeleacu, de câteori încercau să se înalțe, feciorul de țăran din Bințiș, trecea triumfător prin toate orașele ardelen, străbătând cu dibăcie zările albastre și trezind nădejdi în suflete. Aceste sboruri ale inginerului Vlaicu au fost clipele cele mai înălțătoare ale verii. Ele au și o deosebită importanță în evoluția noastră culturală și, fără sfiala exagerării, putem spune că au scris în istoria înaintării poporului românesc cele mai frumoase pagini. Colecta publică ce s’a pornit din Arad

pentru a-i construi lui Vlaicu aeroplanul Nr. 3, înseamnă că poporul nostru de țărani știe aprecia și sprijini toate străduințele culturale ale sufletului românesc. Nădăjduim că listele de subscripție nu ne vor face de rușine.

✽

Conferința episcopilor uniți. În sfârșit s’au întrunit și capii bisericii unite, ca să iee măsuri de apărare împotriva loviturii ce-a aplicat-o scaunul papal poporului nostru și ca să liniștească spiritele credincioșilor, cari sunt în orice clipă gata să dovedească dragostea lor de neam prin întoarcerea în sânul bisericii ortodoxe a tuturor Românilor.

Conferința episcopilor și a reprezentanților capitulare ai provinciei mitropolitane de Alba-Iulia și Făgăraș s’a întrunit în Blaj, în ziua de 29 August n. 1912, aducând următoarele deciziuni, pe cari le împrumutăm din „Unirea”:

1. Pentru liniștirea credincioșilor și pentru împrăștierea nedumeririlor ivite, să deie publicității memoriile înaintate în cauza înființării noii episcopii atât la sfântul scaun cât și la guvernul țării.

2. A înainta nuniului încredințat cu executarea Bulei un memorial, în care să se arate marea neliniște ce stăpânește spiritele credincioșilor provinciei bisericești de Alba-Iulia și Făgăraș, care neliniște se va mai potența prin multele controversii ce se vor ivi în urma chestiunilor lăsate deschise, în dispozițiile neprecizate ale bulei papale.

Așteptăm cu mare nerăbdare documentele făgăduite în punct 1. Dar oricât de harnici vor fi fost cei chemați în împlinirea datoriei lor de adevărați păstori, nu credem că textele memoriilor vor liniști spiritele. Căci ele ne vor putea dovedi un singur lucru: călcarea în picioare a actului Unirii. Dacă această călcare s’a făcut împotriva protestelor episcopilor noștri uniți, ea e și mai gravă. Dacă Roma a făcut-o în lipsa informațiilor, tot călcare rămâne. Contractul Unirii cu Roma, după înfăptuirea episcopiei gr.-cat. maghiare, nu mai poate fi valabil pentru nici un Român unit. În intervenția pe lângă nuniul papal nu ne punem nici o nădejde, căci tragem prea puțin în cumpănă față de puterea statului ungar. Rămâne, deci, o singură soluție: salvarea demnității naționale prin părăsirea unirii. Ne dăm seama că greutățile vor fi mari și sicanele statului multe, dar cu prețul oricăror jertfe trebuie să se înceapă o acțiune în acest sens.

✽

Cursurile dela Văleni. Când s’au pornit aceste cursuri, înainte cu câțiva ani, lumea nu s’a prea în-suflețit pentru ele. Chiar și cercurile oficiale din România nu le-au primit cu simpatie, căutând să le facă imposibile prin înființarea altor cursuri similare la Iași. Oficialitatea a fost, însă, mai slabă ca personalitatea și perseveranța d-lui N. Iorga. D-sa, învingând toate greutățile, le-a continuat an de an, făcându-le tot mai interesante și tot mai cercetate. Astăzi aceste cursuri sunt cunoscute pretutindeni. Din toate colțurile locuite de Români, tineri și bătrâni, pleacă să petreacă o lună

două din vară în aerul sănătos al naturii și culturii românești din Văleni. În anul acesta, la deschiderea acestor cursuri, au luat parte și odraslele princiare, Carol și Elisaveta, trimiși de familia regală, în semn de înaltă apreciere a străduințelor d-lui N. Iorga. Universitatea populară de vară din Văleni poate fi numită singura școală națională a întreg României, susținută numai din dragostea față de cultura românească. Acest fapt e un semn important al vremurilor în cari trăim.

§§

Hagi Tudose. Așa se numește noua piesă a d-lui Delavrancea. Ziarele și revistele din Tară o anunță cu emfază și nu au decât cuvinte de laudă pentru ea. Cu laudele ne-am cam obișnuit, nu ne-am obișnuit, însă, și cu piesele bune. De când mișcarea teatrală din Tară a luat un avânt îmbucurător, am constatat mai multă însuflețire decât artă. E și însuflețirea un pas înainte, care ușurează regia teatrelor, urcă lefurile actorilor și onorarele autorilor, dar nu contribuie și la bogăția literară. Dintre premierele ultimilor ani, foarte puține vor fi încununate de nemurire. Cunoscând nuvela d-lui Delavrancea, „Hagi Tudose”, pe care a dramatizat-o, nu ne îndoiim că stăm în fața unei piese de valoare, care va împodobi cu lauri fruntea căruntă a marelui artist și va da literaturii românești un capodoperă.

§§

Cultura artistică în școală. Pentru avânturile literare ale d-lui Ovid Densușianu n'am avut nici un cuvânt de simpatie și de aprobare, deoarece simbolismul d-sale e un fel de amăgire a publicului. Sub masca simbolismului cei mai mulți cântăreți dela „Vieța Nouă” — revista d-lui Densușianu — ascund lipsa de talent și visul de a-și cucerii un locșor în parnasul literaturii românești cu versuri neînțelese de nimeni.

Lipsa de simpatie literară față de d-l Densușianu și școala d-sale, nu ne poate, însă, împiedeca să relevăm începuturile unei mișcări frumoase și folositoare, inaugurate de d-sa. La stăruința d-lui Densușianu s'a întemeiat, înainte cu doi ani, „Societatea pentru cultura artistică în școală”, cu scop de a desvoltă sentimentul estetic în tinerime și de-a o pregăti pentru înțelegerea manifestărilor superioare de artă, (nădăjduim că simbolismul nu se numără între aceste manifestări superioare). Societatea a funcționat cu un număr de peste două sute de membrii și a desfășurat o activitate destul de mulțumitoare, pe care o aflăm din „Buletinul societății”, apărut în cursul verii, de unde cităm următoarele informații: „Ce am realizat până acum e desigur numai o minimă parte din programul pe care ni l-am propus. Decorarea sălilor de curs a fost primul punct la care ne-am gândit, ca unul din mijloacele cele mai eficace pentru deșteptarea curiozității estetice și formarea gustului. — Am decorat astfel mai multe săli dela Liceul Lazăr, școala centrală și Externatele secundare, căutând să punem sub ochii elevilor reproduceri bine executate după tablouri

străine și dela noi, cum și după monumentele sculpturale, ținând totdeauna sama de natura studiilor din fiecare clasă, pentru ca să le punem în armonie cu ele; clasele unde se învață istoria literaturilor antice, le-am decorat cu reproduceri de artă antică, iar în cele cu studii de literatură și istorie nouă am dat loc artei moderne. Pentru moment ne-am mărginit acțiunea la cursul superior, pentru ca cei care părăsesc în curând liceul să poată primi măcar în ultimii ani câteva elemente de înțelegere a frumosului; în curând vom trece la cursul inferior și la școalele primare, iar când mijloacele ne vor îngădui și când în provincie se vor găsi — cum nu s'au găsit până acum — câțiva care să îmbrățișeze cu căldură ideea noastră, ne vom întinde acțiunea și mai departe, nu numai în București, unde în chip firesc a trebuit s'o concentrăm până acum”. Reproducerile, cu cari s'au decorat sălile școalelor amintite, s'au ales din Grigorescu și Aman, iar, printre maestrul streini, din Lionardo da Vinci, Titian, Raffael, A. del Sarto, Murillo, Rembrandt, Rubens, van Dyck, Ruysdaël, Holbein, Millet, Rousseau, Whistler, Böcklin, Segantini ș. a.

Această acțiune de răspândire a artei merită toată lauda și nădăjduim că ea va fi sprijinită în viitor de mai mulți. Cât de necesară ar fi o asemenea acțiune și la noi! Dar aici cine mai are vreme să se gândească la așa ceva?!

§§

Lucrarea dramatică a d-lui G. Diamandy. Teatrul „Comoedia” din București n'are încă puterea să atragă public mult. Nici zidurile acelea cu ornamentații strălucite, n'au avut încă darul, chiar după atâtea luni dela deschidere, să atragă între ei un public numeros și ales. Am urmărit cu un deosebit interes desfășurarea acestui teatru dela început și până acum și drept să spun, ultima părere pe care mi-aș da-o, e foarte tristă. E adevărat, trăim într'o epocă cu indivizi atât de pretențioși, cu gusturi atât de rafinate, încât, recunosc, sarcina unui conducător de orice instituție, care trebuie să ofere publicului o distracție intelectuală cât mai aleasă și folositoare, este cât se poate de dificilă. Cu atât mai mult un conducător de teatru trebuie să fie scrupulos în alegerea pieselor ce vor alcătui repertoriul, și să fie un fin cunoscător al gusturilor lumii de astăzi. Dacă aceste două calități, pe lângă multe altele, ar trebui să le aibă orice director de teatru, trebuie să remarc cu multă durere că, conducătorii teatrului „Comoedia” n'au nici una, lucru care a făcut să nu poată vedea locurile prietenosului local, aproape în întregime, decât la foarte puține și dacă nu mă înșel la vreo două-trei.

Nu-mi reamintesc să fi văzut mai înainte și după aceea, o atât de multă afluență ca în șiragul de reprezentații a decoltatei piese „Bobinetta”, care a avut darul, prin dansurile și toaletele domnișoarei Olga Culitza, să atragă lume multă, să facă să răsună sala de aplauzele cele mai... sincere.

Erau și naturale de altfel aceste aplauze sincere și afluențe. Gustul publicului nostru mare nu s'a rafinat încă, va trebui mult, până ce aceea ce va cere el

să se deosebească mult de aceea ce cere astăzi și i se dă aiurea cu atâta bunăvoință, fără să se gândească acești darnici mecenai că sunt proprii lor ucigași intelectuali... Înșă, nu acesta mi-i scopul rândurilor de față; nu m'am gândit nicidecum să sfătuiască pe conducătorii „Comoediei” la alegerea pieselor.

Vreau să vorbesc de satira politică „Rațiunea de stat” a domnului George Diamandy.

Obişnuisem să cred în domnul Diamandy, din cetera unei piese de mai înainte, că dacă nu-i un bun făruitor de lucrări teatrale, dar e un om harnic, un cunoscător al lucrurilor și-al oamenilor, un viitor autor dramatic cu adevărat bun. Dragostea ce i-au arătat-o mai apoi toți ceilalți autori, prin alegerea sa de prezident al „Societății autorilor dramatici”, mă îndrituia și mai mult să cred că d-l Diamandy e un om în arta noastră dramatică.

Reprezentarea satirei sale, însă, din păcate, mi-a distrus toate aceste iluzii.

„Rațiunea de stat” n'are dreptul nicidecum să fie numită o satiră politică, ci curat o încercare neizbită, o searbădă intenție de a satiriza o viață atât de plină de amănunte, de moravuri, ca viața politică. Pentru nimic însă „Rațiunea de stat” a d-lui Diamandy nu se poate ridica la adevăratul înțeles al cuvântului de „satiră politică”.

O acțiune fadă, neîntreruptă de aproape nici o scenă în care să vezi cu prisosință că autorul a pătruns viața politică; o acțiune monotonă, ce-ți produce mai de grabă somnul și desgustul. Suntem dar nevoiți să rămânem tot la piesele aceluia care au căutat cu mai mulți sorți de izbândă să ne deie lucrări în care se satirizează această viață, rămânem tot la piesele vechi ale lui Caragiale și mai nouă la piesa „Pentru sfânta dreptate” a lui N. al Mărieri, care dacă-i lipsită de calități literare este cea mai izbită analiză suflătească a oamenilor și a evenimentelor politice.

Piesa domnului Diamandy nu-i decât un fapt divers, căruia autorul n'a putut să-i deie nici o picătură de viață. Intrări silite, ne la locul lor, și care fac din lucrarea domnului Diamandy, o lucrare de prisos, fără nici o valoare, un fapt divers care cu mult mai nimerit ar fi alcătuit paginile unui roman, ori ale unei povești mai extinse, în care, poate, autorul piesei de astăzi, ar fi putut să ne-aducă câteva clipe de mulțumire suflătească. Sforțările interpreților au fost colorate, pentru a putea ridica cu ceva valoarea lucrării, și acest prisos de eforturi dăruit din aceeași bunăvoință ce caracterizează pe artiști, — pentru „persoana” domnului Diamandy și nici decum pentru lucrările sale.

Sforțările însă au fost zadarnice, lucrarea n'a atras cătuși de puțin atenția și puținule aplauze răzlețite sunt pornirea unei politeți a celor câtorva persoane de elită și încolo nimic. Ba să am iertare, „Rampa” și mult îngăduitoarea „Flacăra” a d-lui Banu, a luat sub aripile lor ocrotitoare lucrarea dramatică a domnului Diamandy. Dar toate astea nu ridică nimic valoarea

piesei. Publicul singurul critic conștiințios și nepărtinitor și-a dat cuvântul. Piesa „Rațiunea de stat”... a căzut...
(C. Georgescu Munteanu.)

»

Prietinția României cu monarhia austro-ungară. Coincidența faptelor de multeori arată mai răspicat contrastele dintre diplomația statelor și sentimentele popoarelor, decât orice argumentație strălucită. De curând ministrul de externe al monarhiei, contele Berchtold, a făcut o vizită familiei regale române în Sinaia, și a reînnoit prietinția de arme a Austro-Ungariei cu România pentru orice eventualități din Balcani. Această prietinie a atras atenția Europei asupra regatului român dela gurile Dunării și a trezit simpatii și antipatii față de dânsul. Noi înțelegem această prietinie, dar nu ne putem ascunde sentimentele de durere împotriva Austriei, care dincolo de Carpați caută în Români tovarăși de arme, iar pe cei dincoace de Carpați îi aruncă pradă nebuliei feudale a guvernelor ungurești. Aproape în același timp când contele Berchtold strângea mâna prietenească a României, partidul nostru național în adunarea dela Ileanda-mare, constată următoarele:

„Adunarea osândește politica guvernului unguresc și cere înlocuirea lui printr'un guvern care să fie în poziția de a rezolvi chestia naționalităților în conformitate cu principiile libertăților publice și ale umanismului.

Considerând, că parlamentul actual al țării, nu numai fiind compus pe temeiul legii electorale medievale de acum, ci și în urma procedurilor electorale întemeiate pe brutalitate, corupțiune și presiune, — nu este expresiunea adevărată a voinței tuturor cetățenilor — și în convingerea că stările insuportabile de cari suferă statul ungar nu se pot lecu decât numai printr'un parlament în care să se valideze adevărata voință a țării:

Adunarea pretinde înfăptuirea fără amânare a reformei electorale pe baza votului universal, egal, direct și secret, fără restricțiuni și pe comune, — condamnând totodată tendințele tuturor partidelor politice ungurești din țară, cari intenționează falsificarea votului universal în scopul susținerii mai departe a supremației de rasă și de clasă.

Luând act despre recente proceduri samavolnice ale guvernului și ale prezidiului camerei, proceduri, cari sunt adevărate atențate față de constituționalismul și parlamentarismul veritabil, adunarea, cu toate, că pe deoparte nu are încredere nici în partidele opoziționale ungurești din parlamentul ungar, — pe de altă parte, însă, recunoscând necesitatea imperativă a reformelor pentru asigurarea intereselor externe ale monarhiei, prin întărirea armatei, — consideră de supremă necesitate înarticulară în lege a reformei militare. Totuși în convingerea, că numai prin adevăratul constituționalism și prin asigurarea deplină a libertăților de acțiune a tuturor partidelor din parlament, — se poate înfăptui buna înțelegere și fericirea tuturor popoarelor și cetățenilor: condamnă cu ultima energie absolutismul parlamentar al partidului din majoritate

față de partidele din opoziție și pretinde reforma regulamentului de desbatere în cameră, astfel ca libertatea cuvântului și de acțiune a partidelor opoziționiste să fie deplin asigurate.

Atacul îndreptat în contra bisericii greco-catolice române din patrie, chipul înființării unei biserici gr-cat. maghiare, adunarea îl consideră ca cel mai barbar atentat în contra ființei etnice a națiunii române din Transilvania și Ungaria, precum și împotriva libertății religioase și confesionale, asigurată chiar prin legi fundamentale ale țării și ale bisericii. Protestând împotriva acestei pălmuii a libertăților publice, — trimite încurajarea sa fraților amenințați, — și se declară gata a susține cu orice jertfă solidaritatea tuturor. Românii din patrie, prin apărarea libertății ambelor lor biserici și a limbei românești în acestea.

Nelegiuirile și persecuțiunile fără seamăn ale guvernului ungar, la cari sunt expuse toate interesele vitale ale neamului românesc din această țară, își găsesc o înfiorătoare întregire pe deoparte în suspendarea vieții constituționale în Croația, pe de altă parte în nimicirea autonomiei bisericii sârbești din patrie. Adunarea protestează în contra acestui sistem de violență, care neapărat nu numai va încheia solidarea națiunilor nemaghiare asuprite din patrie, ci în chipul cel mai firesc va trebui să influențeze în mod vătămător interesele internaționale relațiunile de bună înțelegere ce există și ar fi de dorit să existe între monarhia austro-ungară și regale naționale din preajma ei, ale căror consângeni sunt supuși unui adevărat martiraj din partea șovinismului maghiar, devenit prin aceasta o adevărată primejdie pentru monarhia întreagă.

Partidul național român va trebui să lupte cu energie pentru a stabili o ordine constituțională în statul ungar, care suferă cele din urmă svârcoliri desperate ale nemeșilor privilegiați. O organizare severă și o strângere a rândurilor se impune mai mult ca oricând.

Când vom reuși să fim o putere, ne vom hotări singuri soarta și nu vom mai aștepta nici simpatiile nici milostivenia Vienei, care astăzi trece așa de ușor peste noi.

88

Concertul lui Ionel Crișan. Luni, în 16 Septemvrie n. a. c. simpaticul nostru cântăreț Ionel Crișan va da un concert în sala dela „Unikum“. Acest concert în orașul său natal e așteptat cu mult interes de publicul sibiian. Programul concertului va fi următorul:

1. F. Schubert: Ihr Bild; Pause; Der Doppelgänger. 2. G. Dima: Eu simt a ta suflare; Cerul meu; Hop, țurcă, furcă! 3. J. Brahms: Ein Wanderer; Minnelied; O liebliche Wangen. 4. Prolog din opera: Bajazzo de R. Leoncavallo. 5. C. Loewe: Die nächtliche Heerschau; Odiu's Meeresritt. 6. F. Paolo Tosti: Ridonami la calma. H. Kaun: Der Sieger. 7. I. Scarlatescu: Glas de clopote. Tib. Brediceanu: Arde-mi-te-ai codru des...

Inceputul la 7½ ore seara precis.

.....

Bibliografie.

Calendarul Aromănesc pe 1912. Edit. de „Societatea studenților macedo-români din București“.

Melania Dumont, *Povestiri morale pentru copii*. București 1912. Prețul: 1.25 lei.

Gavriil Todica, *Studii științifice*. Arad 1912.

Al. Cazaban, *Tovarășul de drum*. Bibl. „Lumina“, București. Prețul: 30 bani.

În „Biblioteca Minervei“ à 30 bani au apărut următoarele broșuri:

Teodor Simons, *Pagini Romane*, trad. de I. Constantinescu-Delabaia.

Voltaire, *Prințesa din Babilon*, trad. de I. B. Hertrat.

Edgar Poe, *Povestiri extraordinare*, trad. de Nic. Dașcovici.

M. Lungianu, *La Cruci*, icoane dela țară.

H. de Balzac, *Amorul mascat*, sau Nesocotință și Fericire, cu o introducere de D. Karnabatt.

Carl Ewald, *Icoane din viața plantelor și animalelor*, din nemțește de G. Ionescu.

Roman R. Ciorogariu, *Anuarul institutului pedagogic-teologic ortodox român din Arad*. Arad 1912.

Anuarul al XV-lea al societății pentru fond de teatru român pe anul 1910—11. Brașov, 1912.

Shakespeare, *Neguțătorul din Veneția*, comedie în 5 acte, traducere din eglezește de Const. Al. Stefănescu. București, 1912. Prețul: 75 bani.

Ion Mateiu, *din carnetul unui dascăl*, studii și articole. Sibiu, 1912. Prețul: Cor. 1.50.

Alexandru Lupeanu, *De vorbă cu sătenii*. Gânduri și îndemnuri. Cluj 1912. Prețul: 70 bani.

I. E. Torouțiu, *Românii și clasa de mijloc din Bucovina*. Studiu statistic. Partea I: Meseriașii, Partea II: Neguțătorii. Edit. autorului. Cernăuți, 1912. Prețul ambelor părți: Cor. 3.

Din cauze neprevăzute revista noastră apare abia acum. Numărul ce urmează va apărea tot în mărime de câteva coale pe la începutul lui Octomvrie v. Cerem scuze cetitorilor pentru aceste acumulări de numere, pe cari suntem siliți să le facem.

Aviz abonaților.

Rugăm cu insistență pe toți cei ce nu sunt în regulă cu plata abonamentului să binevoiască a ne trimite sumele ce ne datorează îndată după primirea acestui număr. Altfel, spre marea noastră părere de rău, vom fi siliți să le sistăm revista și să încasăm suma ce ne datorează pe altă cale.

Administrația.

011. e. Tărlău